

**Ассалому
алайкум
«Тонг юлдузи»!**

Бу сафар хинд санъатига оид чизган расмларимни юбораяпман. Амакиларим Сайджон, Ҳаётжон ва дадам Хатха йога билан

40 ҲУНАР ОЗ

(2)

шүгулланадилар. Сиддиқжон амакимдан мусиқа сирларини ўрганаяпман. Сайд амакимдан эса йога сирларини ўрганаяпман. Ахир халқимизда бир йигитга қирк ҳунар ҳам оз деган мақол бор-ку. Тенгдошларимни ҳам ана шу санъат билан шүгулланиш-

ларини истар эдим. Амакимнинг айтишларича бу санъат билан шүгулланган одам ҳеч касал бўлмас экан. Мен ҳам дўстларим соғсаломат бўлишларини ҳоҳлардим.

Салом билан,
Лочинбек ИСМОИЛОВ,
Олтиариқдаги
12- мактаб ўкувчиси.

ПИЁЗ

**Мени экди
Мирниёз,
Менинг
исмимдир
ниёз.
Саримсоқ
менинг
дўстим,
Бор кўп
қаватли
пўстим.**

Ш АКАР

**Хар тонг
нонушта,
Килган
онимда.
Шакар,**

БИЗ КАШФ ЭТГАН ҚАЙНАР БУЛОҚЛАР

**турасан,
Менинг
ёнимда.**

**Сенсиз
шакаржон,
Чой ичмайман
ҳеч.
Сен-ла чой
ичсам,
Шодман эрта-
кеч.**

ОЛМА

**Богимга кирсам
олма,
Ерга тўп-тўп
тўкилар.
Хар бир олма
жилмайиб,
Менга қараб шод
кулар.**

**Хар бир олма
ёқутдай,
Кенг bogimga нур
соchar.
Олмаларга
қарасам
Баҳру дилимни
очар.**

**Арабчадан Захириддин
МАНСУР таржимаси,
Корасув шаҳри, 12 ёш.**

**Абдумажид МАҲМУДОВ,
Уйчи туманидаги
17-мактабнинг
4-«А»синиф ўкувчиси.**

Қулоксиз Чумчук

Ўрмонда бир дараҳт устидаги кичик уйчада иккى чумчуктинч -тотув яшашар экан. Кунлар ўтиб она чумчук тухум қўйибди ва бир куни жажжи полапонча тухумни ёриб чиқибди. Ота-она чумчуклар жуда хурсанд бўлишиб, полапонларини тарбиялай бошлишибди.

Кунлар ўтиб, ҳалиги полапонча ҳам улгайибди. Лекин мен катта бўлдимку деб кеккаймас, ота-онасининг гапларига кулоқ солар, уларнинг руҳсатисиз ташқарига чиқмас, чиқсаям уясидан узоқлашмас, шовқин солмас, фойдаси йўқ гапларни гапирмас экан. Ота-онаси чумчукни овчилардан эҳтиётлаб унга: «Эй, ўғлим, билгинки, овчилар дараҳт тагида овқилишиади. Агар сен овоз чиқарсанг дараҳт устида борлигингни билиб сени тутиб олишиади», - деб насиҳат беришаркан. Чумчук ота-онаси итоат қилган ҳолда уларнинг гапларини ҳеч иккى қилмас экан.

Кунлар ўтиб Оллоҳ уларга яна бир полапон ато этибди. Катта чумчук учун ука дунёга келди. Ака укасини жудаям яхши кўрар, уни кўп ўйнатар, эркалатор эди. Ота-онаси эса уни тарбиялаш баробарида акасига айтган ўйтитларни укасига ҳам айтади. Лекин кичик чумчукча ота-онасининг гапларига кўпам қулоқ солмас

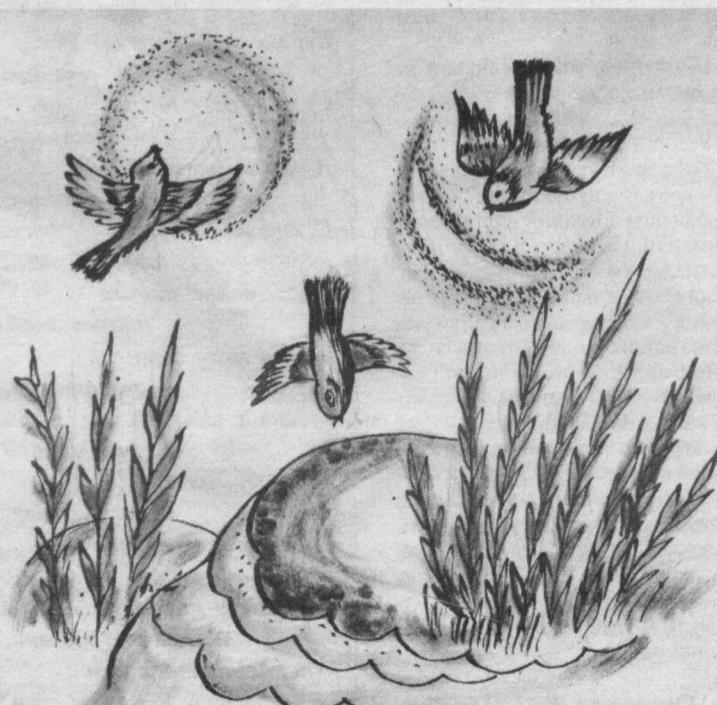
екан.

Бир куни катта чумчук укасининг ушодан бу шоҳга учиб юрганини ва овозини баланд кўтариб сайраётганини, хатто унинг овозидан ухлаётгандар ҳам бозовта бўлаётганини кўрди ва укасига: «Эй ука, агар сени ота-онасимиз бу ҳолда кўрса жуда разабланишади ва сени яхши кўрмай қўйишади» - дея ота-онаси гапларини эслатди. Лекин кичик чумчук акасининг гапига парво ҳам қиласдан хурсанд бўлиб ўйнайверди, чунки у гапиришни, учишини билиб олган эди-да!

Кичик чумчукча уйга кел-

ганде ота-онаси хафа бўлиб ўтиради. Шунда у «мен учишини, гапиришни машқ қиляпман», деди. Шунда ота-онаси: «Сен ҳали ёшсан. Бизнинг гапимизга кирмай ҳар жода овозингни чиқариб юраверсанг, вахший ҳайвонлар сени еб қўйиши мумкин, айниқса овчилар тутиб олишса борми, тирик қўйишмайди. Озгина сабр қил, катта бўлиб олгач бемалол учиб юраверасан, дея насиҳат қилишди. Лекин кичик чумчук ота-онасининг насиҳатларига кулоқ тутмасди.

Кунлардан бир куни чумчукча овозини баланд

У кичкиналигиде жуда-жуда хаётчан эди.

Нигоҳи түшгап ҳар нарсага қизықаверап үш ахмасини билгиси келарди. Саҳар чоги ҳовлида күшлар чугурлашса, уйга ботарди: «Бу күшлар бир-бирларига нималар дейшиштаник?» Майсалар юзидағи шабнам доналарига ҳавасланыб термұларди: «Кім буларнинг барисига сув сепиб ултудайкин?» Тонға күтарилаёттан қүёшни кирип: «У ҳам бизга ушшаб ухлаб турғанмик? «деб үйларди. Барқ уриб очилған гулларга қараб ажабланарди: «Нега буларнинг ҳаммаси турфа рангда?». Сунг борликдати жамики ҳодисаларни кузатаркан, яна хаёллар оламига шүнгиди: «Нега кундуз куни юлдузлар күрінмайды? Оймома нима үчүн кечкүрүнләри чиройли эмас!» Күнлардан бир күн келиб, отаси унинг туғылган күннега әртак китоб совға қылмаганида борми, бола ҳанузгача хаёлу-хайраттарлар огушида яшайверган булармиди. Аввалига у китобдаги рангли суратларнегина томоша қылды. Шунда битта суврат эътиборини тортиди. Унда қүёш билан Ой худи қыз ва йигит күріннешіда тасвирланғанди. Бир четига эса «5-саҳифадаги әртакка чизилған расм», деб өзіб күйилғанди. Бола шунға қызықи да үштегенде оғынды, әртакни үкій башлади. Қүёш билан Ой илгари бир-бирларини жудаям яхши күрішган экан. Кейин нимадир булыб, улар қаттың жаңажаллашиб қолишибди. Сунг үзләрича умуман учрашишмаслика онт ичишибди. Ушандан бүен Қүёш заминнен өртіб үфқа ботғандан сунгтина. Ой төвләниб күкка чиқаркан!

Бола ҳамма әртакларни үзгача қызықишиб билан үкіб чиқди. Ва уларнинг мазмунини ҳам англай башлади. Демек, ёмонлик ҳамиша жазога мустахік, яхшилик эса барыбер голиб чиқади. Үглиниң китобини үкіб чиққандан отаси хурсанд бүлди. Сунг боланы үйларига үнчалик узоқ булмаган жойдагы кутубхонага башлад борди. Эх-хе, у ердаги китобларнинг куплигини! Хилма-хил, бариси ажайиб... Шу куни у иккита әртаклар китобини олди ва уйта келгач, тезгина биттасини үкіб чиқди. Сунг унисиниям бош кутармасдан үкіб тутатди.

Бора-бора кутубхона бола үчүн энг севимли жойга айланиб қолди.

— Сен жуда фаол китобхониң қолдинг-ку, — деди кувониб кутубхоначи опа. — Юр, сенга янаам қызық китобларни курсатаман!

Батартиб жавонларнинг ярмины узбек халқ достонлари эгаллаганди. Бола кутубхоначи опанинг маслаҳати билан «Алпомиши олди. «Иккى минг йиллик түйи нишонланаёттан бу қаҳрамонни ҳамма яхши таниши керак», деб қүшиб қўйди опа. Бола бувисидан Алпомиши ҳақида күп эшитгандио, лекин унинг ким булғанини аниқ тасаввур этголмасди. Китобни үкіб билсанки, Алпомишинг Алпомиши деб ном олиши жуда қызық кечган экан. Қўнгиротлик Бойбүрининг угли Ҳакимбек етти, ешга кирганида Алпинбий бобосидан қолган үн түрт ботмонлик йини бир кутариб тортганида, ей үкіяшиндай чақнаб Асқартогниң катта чўққиларини юлиб утаси. Шунда халойиқ ыигилиб келиб, «Дунёда бир кам тўқсон алп утди, тўқсонинчиси шу Алпомиши бўлсин!» дейди.

Кейинчалик бола «Гўруғли» ҳа-

Сетрлии қалыптири бола

«Гулихирмон», «Аваҳон», «Жаҳонтир» каби достонлар аслида «Гургли»нинг давомчилари — унинг фарзандлари, невара-чеваралари ҳақида битилган экан!

Анна Сексенинг «Маккор Қирол»ини үқиғач, бола үзига таниш бўлган бир қанча гуллар ҳақидағи қызық ривоятларни билиб олди. Бинағаша, Оқ Наргис, Лола-қизгандок, Сунбул, Нұхатул, Хинногул, Момоқаймоқ, Печакгул, Нилуфар, ҳамма-ҳаммаси ҳақида өзилган китобда. Мана, шулардан биттаси: Қуёшнинг қизи Ер углонини севиб қолгач, заминга тушшиб Кунғабоқарга айланади. Вақт утгач у үз Ватанини құмсағ, қүёш томон боқиб гулбаргларини өзади. Ҳинд рожасининг қизи Нилуфар эса Ойни яхши куради. Лекин баджаҳл ота уни бошқа бирорга унаштиради. Түй кечаси қиз Ганг соҳилига чиқади. Қараса, дарё юзида каттакон Ой сузид юрибди. Қиз ҳаяжондан узини сувга отади. Ушандан бери Нилуфар Ойга табассум қилиб сув бетида қалқир эмиш.

Инглиз ёзувчиси Киплингнинг «Мауғли», Пьер Свестренинг «Фантамас», Артур Конан Дойлининг «Шерлок Холмс ҳақида хикоялар»нин кейинчалик үкіб чиққан бола саргузаштаси асарларга үзгача қызықишиб билан қарай башлади. Шунда битта нарсани фаҳмладики, саргузаштаси сал бўртириб өзилган бўлса-да, кишини довюракликка ургатади. «Инсоннинг имкониятлари даражаси шу қадар чексизки, у ниманини астойдил истаса, ушаны амалга оширишга қодир!» деган хулосага келади бола.

Бундай асарлар бола руҳини аста-секин тарбиялаб борарди.

Қызиги, бола дарсларга ҳам ижодий ёндоша башлади. У илгарилари үқитувчидан уялиб қолмаслик учунгина дарслидаги мавзузни деярли ёдлаб оларди. Эндиҷи? Ҳар бир мавзу унинг учун қадрли, дарров унинг моҳиятига

эътибор беради. Айниқса, тарих дарслари бола учун үзгача мазмун касб этади. Түгри, дарсда она юрт тарихини етариҳида үрганишти. Лекин, Ватан тарихи билан боғлиқ жуда күп қизиқарли вөксалар ҳам бор. Мустақиллик учун курашган буюк шахслар тақдирчи? Широқ, Тұмарис, Курбонжон Додхон, Намоз Ботир... Эх-хе, улар қанчалар күп. Ҳар бирининг ҳаёті бир китобга жо булгувлик. «Умуман, аждодларимиз жуда ажайиб кишилар булишган экан, — деб үйларди бола. — Биз бутун улар билан фахрланиши мизнинг үзигина етмайди. Балки уларга муносиб булмогимиз ҳам керак!»

Бола отасининг күмаги билан бир қанча тарихий асарларни излаб топди. Узбеклар қачоң пайдо бўлгани, узбек деган атаманинг мазмунине эканини, қанча туркӣ элатлар борлигини, кўпина улуг алломаларнинг болалиги қандай кечгани ва бир неча қимматли маълумотномаларни у мана шу асарлардан үкіб билди.

Бир куни тарих дарси сунгиди эркин мунозара үтказилди. Шунда үқитувчи болаларга «Қадимий ҳикматларни айтиб, мазмунан таҳлил қиласиз» деди. Үқувчилар узлари билган ҳикматлар, Ҳадис намуналаридан бирма-бирағайт бошладилар. Бола ўрнидан туриб, шундай сатрларни тақрорлади:

— Бизда ҳеч нарса йўқ, ҳеч камимиз йўқ,

Уша ҳеч нарса деб ҳеч гамимиз йўқ.

«Сен бу сатрлар мазмунини үртоқларингта айтиб бергун-чи?» деди үқитувчи. Бола деди: «Ҳазрат Баҳоуддин Нақшбанднинг өзіб қолдирган ушбу ҳикмат, ҳамма моддий нарсаси бор одамнинг ками ҳам күп бўлади, ҳеч нарсаси йўқ одамнинг эса қалби бут бўлади, деган мазмунни англатади...».

— Сен бу табаррук зотнинг бошқа бир машҳур ҳикматли сүзини ҳам биларсан, — деди қизиқишиб үқитувчи.

— Ҳа, биламан. «Қулинг ишда, дилинг Аллоҳда бўлсин» деган ҳикматлариям бор. Бунда Нақшбандий, инсон ҳамиша қалбан юксакда яшашини, яхни жисман ердан ва жамиятдан узилмай, руҳан осмонда — гузал фазилатларга интилиб яшамоги кераклигини эътироф этган.

Шу куни ўртоқлари болага ҳавас билан қарашди.

У энди жуда-жуда бошқача.

Тонғда «Қуёш қаердан чиқади? деб ҳайрон бўлмайди? Ойниң юзидағи доғларни кириб ажабланмайди. «Баланд тоглар ортида, дентизлар тубида, ернинг тагида, осмоннинг қаърида нималар бориқин?» — деган ҳаёллар энди уни қийнамайди. Бола табиатдаги узгаришларни чукур таҳлил эта билади. Инсон уз меҳнати, қобилияти, изланиши баробарида ажайиб музъизалар яратади олишини ҳам аংগлаб етган у.

— Мен борлиқ тилсимиарини очтуб «сөхрли қалит»ни топдим, — деди бир куни бола дүстлари даврасида. — Бу қалит китобларда экан!

Бола англаб етган оддий ҳақиқат шу эди.

Гулчехра ЖАМИЛОВА.

ҚАНИ, ТОПИНГЧИ?

Азиз болалар!

Одамзот хаёлнинг, фикрнинг ичига кириб яшаши керак. Үшандагина гаройиб бир ҳаётни топади. Кўзларимиз ўнгидан яшаетган ҳар заррада минг сирасор бор. Оламнинг ўзи гаройиботларга тўла. Қизилтепа туманидаги Муқимий номли 9-«А» синф ўқувчиси Жумаева Мўътабархон гаройиб оламдан ажайиб топишмоқлар ёзib юборибди, ўқиб, жавоб изланг.

КИМ БЎЛДИ?

Икки ўртоқ чойхонада ўтирад эдилар. Шу пайт бир аёл-у, бир эркак икки ўртоқ томон келаверибди. Улар жуда чиройли кийинган экан.

Чойхонадаги икки ўртоқ келаётган кишиларни куриб, бир хаёл билан иккиланиб тортишиб қолибди. Келаётган аёл, эркакнинг ким бўлиши ҳақида экан. Улар бири «синглиси» деса, иккинчиси «опаси, холаси» дерканлар. Сабри чидамаган йигит чойхонадан чиқиб, келаётшиб эркакдан сўрабди:

«Ассалому алайкум тогажон, хафа бўлманд-у мен сиздан бир нарсани сўрамоқчи эдим. Сиз билан келаётган аёл сизга ким бўладилар: — дебдилар. У киши индамай ўтиб кетибдилар. Шунда аёл бу саволга жавоб бериди:

— Мен билан келаётган киши:

Жонимни жононаси,

Юрагимнинг ширин донаси,

Бу кишининг онаси

Менинг онамнинг қайнонаси»,

деб ўйларида давом этибдилар. Топинг-чи, аёл эркакка ким бўладилар?

УЧНИ БИРГА УРДИМ

Бир подшо шикорга чиқди. Муз бўлиб қолган дарёдан бир чол балиқ тутиб ўтирган экан. Буни кўрган подшо, ундан сўради:

— Нима қиляпсан?

— Кўрмаяпсанми бутам, балиқ тутиб турибман»,

— деб чол жавоб берди.

— Учни бирга урмадингми, — деб подшо сўради.

— Учни бирга урдим, лекин ўттиз икки қўймади.

— Мен сенга гозлар юбораман. Патларини юлиб берасанми?

— Ҳа бўтам, айттанингдай қилиб бераман.

Подшо шикордан қайтиб, вазирларига шундай деди:

— Мен ва балиқчи чол ўртасидаги гапларни менга тушунтириб беринглар. Вазирлар подшодан уч кун муҳлат олиб, балиқчи чолнинг олдига бориб унга катта пул бериб ундан ҳамма гапни сўраб олдилар. Балиқчи чол уларга жавоб берди.

Топинг-чи, чол вазирларга ҳандай жавоб берди?

Синфдошлар ижоди

Элена СОФИНДИКОВА

АРМОНИМ

МЕННИНГ

Кўзларимни юмсан,

уйқу келмайди,

Сенинг дийдорларинг

келади синглим.

Сўлғин чехраларинг

согинтиради,

Юракдан согиниб

айғлайди кўнглим.

Нетайлик, бу умр

савдоси экан,

Қисматнинг аянчили

ғавғоси экан.

Юраги минг пора

ЁШ ИҚТИСОДЧИ

YOSH IQTISODCHI

“Тонг юлдузи”га илова
иқтисодий газета

НОНИМIZ БУТУН БҮЛДИ

Маълумки, 1991 йили 1 сентябрда Ўзбекистонимиз сиёсий мустақилликни қўлга киритди. Ўша кундан бошлаб ўз ҳукуматимиз, ўз давлатимиз бор. Қандай иш қилмоқчи бўлсан, нима демоқчи бўлсан ихтиёр ўзимизда.

Лекин тандирида нони йўқ одам мустақил бўла оладими? Тоғдек тилласи зарурми ёки бир патнис нонми?! Албатта, ҳар иккаласи ҳам керак инсон учун. Лекин ўйлаб қаралса, нонни ҳамма ҳам сата-вермайди. Шунинг учун қадим-қадимдан ҳар бир одам, ҳар бир мамлакат аввало омборини донга тўлдиришни ўйлаб иш қилган.

Не баҳтки, бизнинг она Ватанимиз далаларида етиширилган буғдой ўзимизга бемалол етадиган бўлди. Олтин бошоқчиларимиз бу йил, айни шу кунларда, мамлакатимиз омборларига бу йилги мўл ҳосил хирмонини топшира бошлади.

Фаллакорларнинг бу улкан зафарида сиз, азиз болаларнинг ҳам улушингиз бор. Ана шундай ёрдамчи ёш фаллакорлардан бир гурухининг ҳиссаси билан газетамизнинг “Минбар” саҳифасида танишасиз.

ТИНЧЛИК ИСТАР ЎЗБЕКЛАР

Яқинда Қозоғистон Республикасининг пойтакти Остона шаҳрида туркий тилли давлатлар бошлиқларининг навбатдаги кенгаси бўлиб ўтди. Унда ҳозирги даврда туркий тилда сўзлашувчи халқлар ва улар яшайдиган мамлакатлар ўртасида иқтисодий-маданий ҳамкорлик ва муносабатлар тараққиёти масалалари атрофлича муҳокама қилинди.

Кенгашда Ўзбекистон Президенти Ислом Каримов сўзлаган нутқ алоҳида эътибор топди. Жумладан, Президентимиз таклифи билан Кенгашга аъзо мамлакатлар номидан қўшма

баёнот қабул қилинди. Унда Ҳиндистон ва Покистон ҳукуматлари ўз ҳудудларида ядро синовлари ўтказаётганига нисбатан кескин норозилик билдирилди. Ер юзининг қайси бир нуқтасида бўлмасин, портлаган ҳар бир ядро синови бутун дунё ҳалқларининг соглигига, тинчлигига раҳна солиши таъкидланди ва Осиёда салмоқли ўрин тутувчи Ҳиндистон билан Покистон синовларни тұхтатишига даъват этилди.

Ха, дунё ҳалқларининг орзуси - тинчлик! Айни вактда тинчлик - Ўзбекистоннинг, ўзбек халқининг шиоридир.

...Ширина бола,
шакар бола
той бола...

Мужда

КУМУШКОНДА ДАМ ОЛДИК

Ўлкамизда ёз бошланди. Табиатнинг сахиyllиги энди билинди: оқ, қызил туглар пишиб, аллақачон бизни сероб қилди. Ҳозир ҳамма ёқда гилюс, ўрик, шафтолялар авжи пишган палла. Дехқонлар иссиқоналарда етиширигандар помидор ва бодринглардан бозор растлари ёрилай-ёрилай деб туриди. Атиргуллар бир қатор очилиб бўлиб, энди иккинчи марта кўзларимизни яшнатиш учун гунчалабди. Ошкўллару райхон ва жамбиллардан овқатларимизга ажойиб хуш маза кирди. Булғори ва карам дўлмаларга оғиз тегди... Энни согинган кўпгина ўғил болалар аллақачон шаҳардаги фавворалар ҳовузларида, маҳсус бассейнларда чўмилишта тушиши...

Худди она табиатнинг саҳоватидан кўпроқ баҳраманд бўлинглар дегандек, ўқувчиларга таътил берилади.

Мен ҳам бу йилги таътилни бултургидан бошқачароқ бошладим. Онам билан бирга Кумушкон дам олиш ўйига бордим. Войбу! Табиатнинг кўрай десанг, тоқقا боргин экан. Кумушконга боргунчаёқ йўлдаги манзаралардан завқим ошиб-тошиб кетди. Атрофда қишлоқлар, боғлар, тоғлар... Зилол сув, ширина ҳаво, доривор ўсимликлар...

Дам олиш ўйини айтмайсизми? Ҳаммаёқ гулзор, дараҳтзор. Ҳовли, ётоқхона,

ошхонада орасталик. Ойналар билурдек ярақлаиди. Ошхона ходимлари бир кун ҳар бир дам олувчидан эртага нима овқат егиси келаётганини сўраб, ёзил олишади. Нимани хоҳласак, эртасига ўшани пишириб, дастурхонга кўшишиади. Ҳамма ходимлар чақон, хушмуомала.

Мен Кумушконда кўп ўртоқлар ортиридим, Гулсара аяси билан Фарғонанинг Богдод туманидан келибди. Учинчи синфда ўқиркан. У менга Фарғона шевасини ўргатди. Биз Гулсаранинг сочини қирқокил қилиб ўриб қўйдик. У дўппи кийишни, ўсма қўйиб юришини яхши кўраркан. Мен ҳам Гулсара билан бирга ўсмалар қўйдим. Энди сочимни кестирмайман. Узун соч чиройли бўларкан. Кумушконда ўзимдан катта қизлар билан ҳам танишдим. Улар билан ўқиши ҳақида, келажак ҳақида гаплашдик. Бир-бirimизга кўп нарсалар ўргатдик. Мен тўқишини ўргатдим, улар дўппини қандай тикишини кўрсатиши.

Биз 12 кунга боргандик. Кунлар жуда тез ўтиб кетди. Мени мана шунача чиройли жойга юборгани учун аданоминг катта раҳмат!

**Диловар МУСАЖОНОВА,
Тошкент шаҳридаги
Абу Райхон Беруний
номидаги мактабининг
3-синф ўқувчиси.**

Мулоҳаза...

КОЛЛЕЖНИ БИТИРГАН... БЕКОРЧИ ОПАМ

Икки йилдан бери бизнинг ўйимизда бир хил воқеа такрорланади: қишидан чиққач, бувим (биз томонда онани буви дейилади) сандиқни очиб, унинг ичидаги кийим-кечакларни, тахмондаги тўйга атаб қоллаб қўйилган кўрпа-тўйшакларни ҳовлига - офтобга ёди. Яқинда яна шундай бўлди:

бахмал, атлас, якандозларни, кўрпа ва ёстикларни сўрига, дорга ёйиб бўлдик. Навбат - сандик ичидаги сепларга келди. Буларнинг ҳаммаси опамга атальган. У бу йил 20 ёшга тўлди. Турли туман кўйлакликлар, рўмоллардан сўнг навбат катта тугунини ечишга келди. Бу тугунда юзтacha белбоғ-қиийқлар тахланган. Атлас, шоҳи, селон, белбоғлар... Бири кўлда, бошқаси попода тикилган. Синчиклаб қарасангиз, уларнинг бир-бира гранги урганини сезиши қийин эмас. Шунга белбоғ туриб, бувим яна белбоғ йигади. Айтишича, тўйга белбоғ кўп кетармиш...

Мен тўйга нечта белбоғ кетишини билмайман. Лекин суйиб белбоғ бойлаган одамларни кўрмайман. Кўрсам ҳам - қиши-

да, баъзан-баъзан учратиб қоламан. Ким билади, дейсиз. Эҳтимол, расм-руслар шундайдир. Одамга зарур бўлсам-бўлмасам тўйга чорси, белбоғ, тўн тўплаш оналаримизга одат бўлиб қолгандир.

Лекин мен бугун бошқа нарса ҳақида гапиргим бор. Биласизми, ана шу бекорчи сеп орасида икки варақни замонавий “сеп” ҳам бор. У - опамнинг коллежни битиргани ҳақидаги дипломи. Опам ўқйидиган мактаб 3-4 йил олдин ҳисобчи-бухгалтерлар тайёрлайдиган коллеж деб эълон қилинди. Мана, бу ўйлгача ҳам унда маҳсус фанлар ҳам ўргатилиб, битирувчиларга бухгалтер деган ҳужжат берилалиги. Лекин бу коллежни битирувчиларнинг 5-6 фоизигина ўз қасби бўйича ишга жойлашалиги. Қолганлари...

Ўйлаб қоламан, бир қишлоққа, боринки бир туманга ҳаммаси бўлиб нечта ҳисобчи керак ўзи?

Агар опам ҳисобчиликни эмас, ҳеч бўлмаганда чеварликни ўрганган бўлганида эди, лоақал ўзига, бувимга, менга, келин аяларимга кийим тикиб берарди. Ўқигани-

дан, қасби борлигидан гурурланарди. Ҳозир-чи?

Мен бу билан бухгалтерлик қасбига қарши эмасман. Ҳисобдонлар, айниқса, ҳозир мамлакатимизга жуда зарур. Фақат чукур билимлари керак. Фақат талаб қилинган миқдорда керак.

Агар шу коллежда фақат 1 гурӯх бухгалтерлар, бошқасида бошқа бир қасб ўргатилиб бўлганидами, уни битиргандарнинг ҳаммаси ўз соҳаси бўйича иш топган бўларди.

Бир талаба ўқиб билим олиши учун давлатимиз 450 минг сўм сарфлар экан. Менимча, бу маблағни сувга оқизмаслик керак. Кўпгина ёшлиларнинг ҳам 3-4 йил вақти зосетмасин!

Яқинда, 5 июнда Президентимиз ташаббуси билан кадрлар тайёрлаш миллий дастурига асос солинганига бир йил бўлди. Бу муҳим ҳужжат асосида шу йил баҳорда иккита ҳужжат қабул қилинди. Уларда академик лицейлар ва қасб-хунар коллежлари фолиятига оид аниқ дастурлар белгиланган. Шу кунлар жойлардан юнга ўқув юртлари очиш ҳаракати қизиб турган вақт! Мен бу вимининг “үй кўчириши” баҳонасида юртимизда кечётган ана шу ўға муҳим тадбирда мутасадди кишиларга опамнинг кераксиз, “бекорчи сепи” ҳақида гапиргим келди.

**Муқамбар ҲАЙДАРОВА,
абитуриент.**

Дикқат: танлов!

ОНАЖОНУМ ТАБИАТ

Республикамиз мактаб ўқувчилари 1-10 июнъ кунлари “Ҷаъне матлар” деб номланган ўн кунликда фаол иштирок этдилар. Табиат инъомларини қадрлаш, улуғлаш руҳида бошланган бу тадбир атроф-муҳитни севиш, экологияни асрар ўйл-йўриклиарни ўрганиш мавсумига айланиб кетди.

Болалар оромгоҳларидаги экологияга бағишилаб ўтказиладиган тадбирларда ижро этиш учун она табиатга меҳр-мурувват билан қарашни тарғибот этувчи “Онажонум табиат” мавзудида ёзилган кичик саҳна асарлари учун танловлар бўлиб ўтмоқда.

Азиз ижодкор болалар! Ўзингиз яшаётган ҳудуд ҳалқ таълими бўлимларни ўтказаётган ушбу тадбирда қатнашинг.

Асарингизни бошқа вилоятларда тенгдошларингиз ҳам ўқишишин, саҳнада ижро этишсин, десангиз уни таҳририятимизга ўйлланг. Энг яхши асарларни газетамида эълон қиламиз, танлов фолиби учун маҳсус совфа бор.

“Ёш иқтисодчи”.

СОЛИҚ НАЗАРИЯСИ

СОЛИҚ ДЕКЛАРАЦИЯСИ НУМА УЧУН ТУЗИЛАДЫ?

Солиқ декларацияси ишбильармен даромадини солиқка тортиш хужжаты, ахборотномасидир.

Ишчи ва хизматчилар асосий иш жойидан ташкари қўшимча даромад топсалар ёки фуқаролар тадбиркорлик билан шугуллансалар топган ялпи даромади тўғрисида солиқ қонунчилигига кўрсатилганидек ахборотнома, хабарнома ёзишлири шарт. Бу солиқ декларацияси деб юритилиди. Декларацияларда хукуқий ёки жисмоний шахсларнинг йил давомида топган барча даромадлари ва шу даромадни олиш билан боғлиқ ҳамма харажатлари кўрсатилиди.

Солиқ декларациясини тақдим этиш бутун республика худудида жорий этилган. Декларация талаб қилинисидан асосий мақсад ҳукуқий ва жисмоний шахсларнинг олган соғф даромадини аниқлаш ва уни солиқка тортишидир.

Хозирги вақтда энг кўп тузиладиган оддий декларация - бу якка меҳнат фаолияти билан шугулланишда ёзиладиган декларацияйdir.

Унинг шакли қўйидагича:
199 ____ йил якка меҳнат фаолиятидан олинган даромадлар тўғрисида декларация

Мен _____ ўз тўғримда қўйидагиларни маълум қиласман.

Яашаш жойим _____ манзилда бўлиб, 199 ____ йили _____ ойидан 199 ____ йил _____ ойгача қўйидаги даромадларни олдим:

Шундай қилиб, менинг кўрсатилган даврдаги даромадим сўм.

Фаолият тури	Маҳсулот сони, куни, ҳафта, ойда	Бир йилда ишлаган кун, ҳафта	Бир маҳсулот баҳоси	Даромад сумаси	Харажатлар тури	Хар бир дона маҳсулот учун	Харажатлар суммаси

Ушбу декларацияни кўриб чиқишида ўзим тўғримдаги қўйидаги маълумотларга эътибор қилишинизни сўрайман:

1. Менинг асосий иш жойим;
2. Қарамоғимдаги бокимандалар;
3. Солиқдан имтиёз берувчи бошқа асослар;
4. Солиқ тортини кўриб чиқаётганда эътибор қилишинизни сўраб, қўйидаги бошқа маълумотларни хабар қиласман.

Шу билан бирга хабар қиласманки, худди шундай турдаги даромадни келгуси йилда ҳам олиши кўзламоқдаман ва даромад суммаси сўм бўлиши кутилади.

Ушбу декларациядаги маълумотларнинг тўғри эканлигини тасдиқлайман.

199 ____ йил

(шахсий имзо)

РЕСПУБЛИКА БЮДЖЕТИГА ТУШАДИГАН СОЛИҚЛАРГА ҚАНДАЙ СОЛИҚЛАР КИРАДИ?

Республика бюджетига тушадиган солиқларни давлат солиқлари деб юритилиди. Бундай солиқлар туркумига:

- Кўшилган қўймат солиги;
- Акциз солиги;
- Фойда (даромад) солиги;
- Фуқароларнинг даромад солиги;
- Божхона божи;
- Эмиссия лойиҳасини рўйхатдан ўтказиш ўйғими;
- 8 турдаги бошқа давлат даромадлари киради.

Бу солиқ ва ўйғимлар республика бюджетига тўлиқ тушиши шарт. Бирорта ҳоким ўз ихтиёрича туман ҳудудида тушадиган республика солиқ ва ўйғимларни ўз хоҳишича маҳаллий бюджетга олиб қўйишга ҳаққи йўқ. Юқоридаги да-

ромадлардан қуи бюджетларда ажратма ва субвенциялар берилиши мумкин. Бу чора маҳаллий бюджет харажатларини даромадлари билан мувофиқлаштириш мақсадида берилган.

Юқорида айтилган 8 турдаги республика бюджетининг бошқа даромадларига темир йўл, ҳаво, сув транспортларида сўраб олинмаган юкларни сотишдан тушган даромад: тарқатилмаган почта жўнатмаларини сотишдан тушган даромад, давлат ҳисобига мусодара қилинган, эгасиз енгил автомобилларни сотишдан тушум, ДАН ўйғими, ўғирланган ва камомад товарларини ундиришдан тушган сума, депозит суммалари ва бошқалар киради.

Патент ёки лицензия олиб (ўз ихтиросидан ёки бошқа корхоналардан сотиб олиб) ишлаб ундан даромад олувчи корхоналар тегиши ҳужжат турларига қараб 2 йилдан 5 йилгача шу даромадларидан солиқ тўламайдилар.

Охири учта солиқни маҳаллий ҳукumatлар ўз худудларида киритиш ҳукуқини олганлар. Аввалги учтаси эса республика қонунчилиги бўйича бутун мамлакатда жорий этилган. Ер солиги, транспорт эгалари солиги, мол-мулк солиги, кон солиги ва сув ҳақи тўловлари (лимит атрофиди) маҳсулот таннархига кўшилади. Бошқа маҳаллий солиқлар ва ўйғимлар корхонага қолдирилган фойдаланан тўланади. Бухгалтерия ҳисобида қўйидаги ёзув бўлади: Дебет 81 кредит 68 ва дебет 68 кредит 51.

Солиқ ҳисобланганда бюджет билан муносабат счёти (68) кредит ва фойдаланан тўланади. Бюджетга солиқ ўтказилгани бюджет счёти (68) дебет ва ҳисоб счёти (51) кредитланади.

СОЛИҚКА ТОРТИШНИНГ ҚАНДАЙ ТАМОЙИЛЛАРИ МАВЖУД?

Солиқка тортиш тамоийиллари давлат томонидан ишлаб чиқилади ва Олий мажлис тасдиқлаган қонунларда кўрсатилади.

Ўзбекистон Республикасининг 1991 йил 15 феъраль ва унга охирги марта 1995 йил 22 декабрда киритилган ўзгартишлар билан қабул килинган "Корхоналар, бирлашмалар ва ташкилотлар солиқлари тўғрисида" қонунда солиқка тортишнинг 4 та тамоили кўрсатилган. Булар кўйидагилар:

1. Манбаларидан қатъи назар ҳамма даромадлар солиқка тортиши мажбурийдир;

2. Умумий давлат солиқ сиёсати атрофидаги ҳамма даражадаги маъмурий ҳудудларнинг солиқ фаолиятидаги мустақиллигини ҳисобга олиб, ягона умумдавлат

солиқка тортиш сиёсатини юритиши;

3. Фаолияти муҳим ижтимоий, иқтисолий, экологик муаммоларга ҳамда ҳўжалик юритишининг илғор шаклларига қаратилган фаол ишловчи корхоналар имтиёзлар тизими орқали солиқларнинг қизиқтируви ролини таъминлаш;

4. Солиқ тўловлари бўйича декларациялар, текширишлар ва ревизиялар ўтказиш қонунчилигини бузгандарга иқтисолий жазолар қўллаш билан молиявий назорат ўрнатишидан иборатидир.

1998 йилнинг 1 январидан бошлаб юртимизда "Солиқ кодекси" кучга кирди. Унда республикамиз солиқ сиёсатининг ҳамма қирралари аниқ белгилаб берилган.

СОЛИҚ МЕХАНИЗМИ НУМАЛАРНИ ЎЗ ИЧИГА ОЛАДИ?

Солиқ механизми - бу солиқ солиши билан боғлиқ бўлган, солиқларни ташкил қилинда бевосита иштирок этувчи элементларига ийгингисидир. Бундай элементларга:

- Солиқ обьекти;
- Солиқ субъекти;
- Солиқ ставкаси;
- Солиқ манбай;
- Тўлов муддатлари;
- Солиқ ҳудуди ва
- Солиқ ҳужжатлари киради.

Демак, амалиётда солиқ механизмни такомиллаштириш дейилгандан юқоридаги элементларнинг барчасини такомиллаштириш тушунилади.

СОЛИҚЛАРДАН ТАШКАРИ БЮДЖЕТЛАРГА ТЎЛОВЛАР БЎЛИШИ МУМКИНМИ?

Ҳа, бўлиши мумкин. Бундай тўловларни солиқсиз бюджетга тўловлар леб аталади. Маълумки, бозор иқтисодиёти шароитида бюджет даромадлари асосан қонуний тўловлар, яъни солиқлар эва-зига ташкил топади. Лекин бундай солиқлардан ташкари солиқ харажатида эга бўлган солиқсиз тўловлар ҳам мавжуд. Бундай тўловлар туркумida:

- Божхона божи;
- Давлат божи;
- Ҳар хил давлат даромадлари;
- Маҳаллий йигимлар мавжуд.

Солиқсиз тўловларнинг муҳим хусусияти шундан иборатки, улар асосан кўрсатилган хизматлар учун ҳақ сифатида, вақти-вақти билан тушади ва нисбатан кам суммани ташкил этади.

Маҳаллий ҳокимлар ўз худудларидан 12 йигимни, яъни солиқсиз тўловларни киритиш ҳукуқига эгадир.

СОЛИҚ ТИЗИМИ (СИСТЕМАСИ) ДЕГАНДА НУМАЛАРИ ТУШУНАСИЗ ВА У ТИЗИМ ҚАНДАЙ ГУРУХЛАНАДИ?

Солиқ тизими деганда моҳияти жиҳатидан бир хил бўлган ва марказлашган пул фондига тушадиган солиқ турларининг йиғиндиши тушунилади.

Солиқ тизимини қўйидагича гурухларга бўлиш мумкин:

Солиқ тизимини солиқ объектига қараб уч гурухга бўлиш мумкин: оборотдан, даромаддан ва мулклар қўйматидан олинадиган солиқлар. Оборотдан олинадиган солиқларга: кўшилган қўймат солиги, акциз солиги, конлардан фойдаланганчилиги учун солик, божхона божи киради. Даромаддан олинадиган солиқларга фойда солиги ва даромад солиги киради.

Мулклардан олинадиган солиқларга мол-мулк солиги, ер солиги, транспорт воситалари эгаларидан олинадиган солиқлар.

Иқтисодий моҳиятига қараб тўғри ва эрги солиқларга бўлиш мумкин.

Тўғри солиқлар бевосита даромад олувчи мулк эгасининг даромадидан (фойдаланан) олинади. Бундай солиқларда ҳукуқий ва ҳақиқий солик тўловчи битга шахс бўлади. Солик илгаридан аниқ белгиланган бўлади. Унинг манбай бўлиб корхона ва ташкилотларнинг ҳўжалик фаолияти натижасида эришилган молиявий якун ҳисобланади. Аҳоли солиқларда эса солик манбай бўлиб тўғридан-тўғри аҳолининг даромади ҳисобланади.

Эрги солиқлар корхона ва ташкилотлар фаолиятининг молиявий якунига боғлиқ бўлмайди. Улар сотилаётган товарлар ва хизматлар оборотига (баҳосига) устами тарзда белгиланади. Улар сўзсиз товар қўймати ва хизмат суммасини оширади ва истеъмолни камайтиради. Бу солиқларни бальзан истеъмол солиқлари деб ҳам аталади. Бундай қарангда, уларни гўё маҳсулот сочувчи ёки хизматларни тўлаётгандай бўлади. Аслида эса уларнинг ҳақиқий тўловчиси товар ва хизматларни истеъмол қўйувчилар бўлади. Эрги солиқлар гурухига кўшилган қўймат солиги, конлардан фойдаланганлиги учун солик, божхона божи киради.

РУЧКАНИНГ ТАРЖИМАС ҲОЛИ

Англияниң ҳисобдонлари XVIII асрда мамлакатларидан бир йилда 20 млн.дан 30 млн. тагаға ғоз патлари сарфлашаёттанини чүтка ташлашди. Бу кетища саводхонлик тараққиёти учун хонадон күшларининг қанотлари етмай қолади-ку, дея бош қашиёттеган олимлардан бирида пўлат перо яратиш foysi келди. Пўлат перо дастлаб суд идораларидан кенг қўлланила бошланди. Бироқ, бу ўз навбатида, зарур ҳужжатларда сиёҳ доғлари кўпайиб кетишига олиб келди. 1809 йили бошқа бир кашфиётчи Фолш кейинчалик пероли авторучка деб ном олган қурилмани ясади. Бу асбоб ичи бўш, цилиндри-мон ёғоч сиёҳдан бўлиб, унинг ичига сиёҳ тўлдирилар ва цилиндрдага зич тиркалган поршени ҳаракатта келтириш воситасида "сиёҳдан" бошига ўрнатилган пўлат перога сиёҳ сизиб борарди. Изланниш эса давом этаверди...

XIX асрнинг ўрталарида америкалик сугурта агенти Л. Ветерман Фолш яратган цилиндр-ручкани такомиллаштиришга бел боғлади. Унинг узлуксиз изланишлари ўз самарасини берди: 1884 йили у яратган авторучка жамоатчилик томонидан тан олинди. Ихтирочи аввало поршени цилиндр ичиди эркин сирғалишини таъминлашга эришиди ва, энг муҳими, у цилиндр билан перо ўртасига ингичка найча ўрнатди. Бу найчанинг бир томониди нозик ўйиқ бўлиб, сиёҳ шу ўйиқ - "арикча"дан перога оз-оздан сизиб ўтадиган бўлди.

1890 йилга келиб АҚШда авторучка ишлаб чиқарувчи фирмалар сони 58 тага етди. Улардан бирида Ж. Паркер исмли уста ишлар эди. У тез орада ўз фирмасини очди. "Паркер"да ишлаб чиқариладиган авторучкаларнинг ёзувчи қисми - перо зарҳалланган юмшоқ металдан ишланган эди. Ручкаларнинг таҳасига эса кўпол ёғоч ўрнига майнин, сингил пластмасса ишлатилди. Бундан ташқари, Паркер перонинг асосий қисмига нағис пластинка қоплаб, сиёҳ қуйқасини ушлаб қолувчи кутича ўрнатди. Авторучканинг худди мана шу авлоди "абадий перо" деган ном олди.

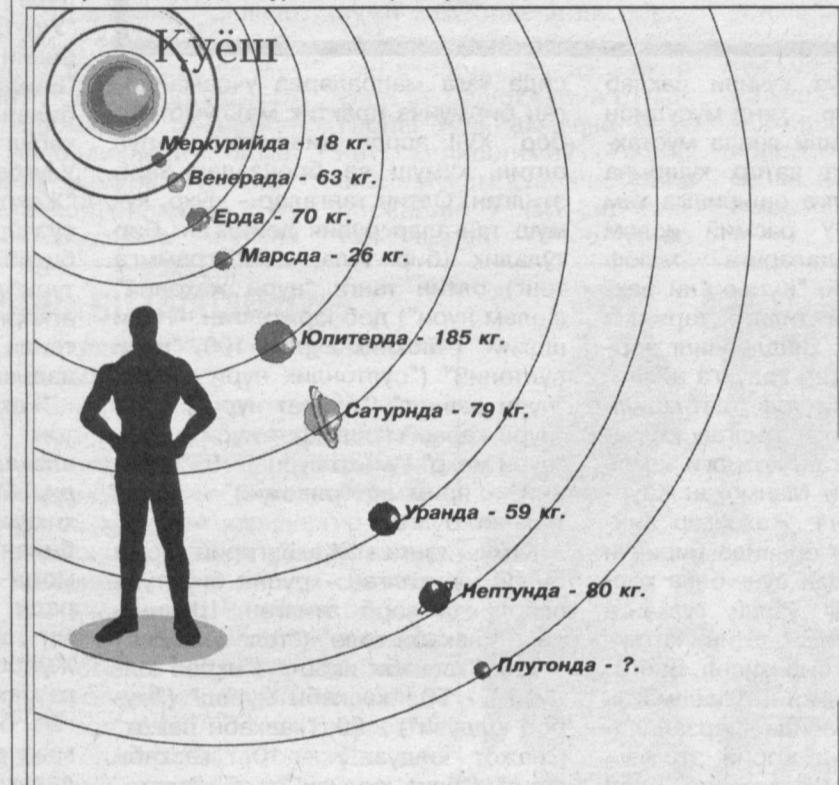
1907 йилга келиб Еropa ва Осиё мамлакатларидан ҳам авторучка ишлаб чиқаридиган корхоналар очилди. Улар энг мўкаммал ручка нусхаси деб Паркер авторучкасидан андоза олдилар.

Ха, "Паркер" юз ўн саккиз ўшкада кирди. Бизнинг ватанимизда ҳам патқалам, қамиш ручка ўрнига ихчам, қулай авторучкалар ишлатила бошланганига эса роппа-роса 90 йил тўлди.

Биласизми?

ЎЗГА САЙЁРАГА ЧИҚҚАНДА ОДАМ...

Оғирлиги 70 килограмм келадиган одам Ойга чиқса, унинг вазни 11,7 килограммдан ошмайди. Меркурийда - 18 кг, Марсда - 26 кг, Уранда - 59 кг, Венерада - 63 кг, Сатурнда - 79 кг, Нептунда - 80 кг. ва Юпитерда 185 килограмм келди. Турли сайёralарда одам

вазнининг ҳар хил бўлиши осмон жисмларининг радиуси ва массасига боғлиқ. Сайёрағининг массаси қанча катта бўлса, унинг тортиш кучи ҳам шунча катта, бинобарин, ундағи жисмлар ҳам шунча оғир бўлади.

О.Мўминов.

ТОПШИРИК:
Берилган рақамлар сайёralарнинг диаметри узунлигини билдиради. Улардан қайси бири қайси сайёрага даҳлдор эканини аниқлаб, мос бирикмалар тузинг.

Масалан,
Марснинг диаметри - 6770 км;
Меркурий, Венера, Ер, Марс, Юпитер, Сатурн, Уран, Нептун, Плутон; 49000 км, 120000 км, 53000 км, 6770 км, 142700 км, 12757 км, 12100 км, 4800 км, ? км.

ГИЛАМНИ ТОЗАЛАШ

Гиламни полни супуришдан олдин тозалаш керак. Чангютгич билан тозалаш анча осон бўлади. Бунда аввал гиламнинг орқа томони, сўнг юзасини тозалаш керак. Тозалаб бўлингач, уни ўраш зарур. Бироқ, гиламни чангютгич билан тез-тез тозалашнинг кераги йўқ. Айниқса, янги гиламни ҳадеб чангютгичга тутавериш ярамайди. Ҳафтада бир марта юқоридагиек тозалаш етарли, бошқа вақтларда уни юмшоқ супуриб турган маъкул.

Уйда чангютгич йўқ бўлса ёки гиламни маълум вақтга ўраб олиб қўйишдан олдин, уни ҳовлида таранг тортилган дорга илиб, яхшилаб қоқиши керак. Қишида эса гиламни қалин қор устига ёйиб, таёқ билан уриб чангдан тозаланилади. Юзасига эса қор сепиб, енгил чўтка билан тозалаш зарур.

Катта, оғир гиламларни уй ичиди тозалаш мумкин. Гилам юзига майдаланган кўкат, чой шамаси ёки енгил намланган ёғоч қипиғи сепиб, оҳиста супурилса чанги кетади. Гиламни тозалашда табиий супургидан фойдаланиш керак, дағал жун чўтка гиламнинг тукини тўкиб юборади.

Гиламни бир йилда 2 марта нашатир спирти эритмасига ҳўлланган чўтка билан тозалаш ҳам мумкин. Бундай усулда тозалангач, гиламни қуруқ тоза латта билан артиш шарт.

Гиламдаги ёғоч доғларини бўр ёки тальк ёрдамида кетказиши мумкин. Бунда бўр устидан папирос қофози ёки босма қофоз қўйиб, илиқ дазмол юргизилади. Қофозга доғ тепчиган заҳоти уни олиб ўрнига бошқа қофоз қўйилади. Сиёҳ доғларини гиламдан кетказиш анча қийин. Аввалио, тўкилган сиёҳни гилам тўла шимиб олишига йўл қўймаслик зарур. Тўкилган заҳоти сиёҳни паҳтага, юмшоқ қофозга ёки чит латтага шимидори олиш зарур. Шундан сўнг янги доғ куримай турриб уни қайноқ сут, лимон шарбати ёки сирка (уксус) ёрдамида кетказишга уриниб кўринг. Гоҳ сут, гоҳ лимон кислотаси билан артиш анча самарали.

Кирланган ёғоч доғли жойни у куриганидан сўнг кесак ёки лой ёрдамида чўткалаш мумкин.

Шундай усулларда тозалаб туртилган гиламнинг ранги ўчмайди, туки тўкилмайди ва узоқ йиллар хонадонга файз бериб туради.

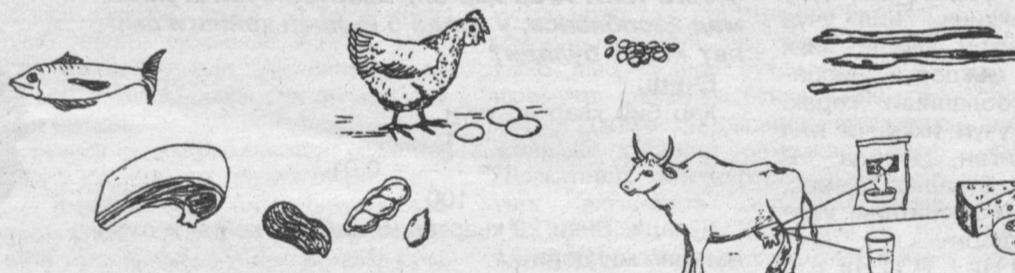
ҚОРИН ТҮЙСА, БЎЛДИ.. ЭМАС!

Ҳаёт ўта ҳисобдон. Табиат ундан чевар. Ҳатто кундалик озиқ-овқат маҳсулотларимиз ҳам аниқ бир вазифаларни бажаришини ҳеч ўйлаб кўрганмисиз? Дейлик, бутун бошли товуқ гўштининг ўрни бошқа-ю, организм учун бир чимдим тузнинг ўрни бошқа. Лекин, ҳамма оилаларда ҳам истеъмол учун энг зарур маҳсулотларга имкон бор бўлган ҳолатда

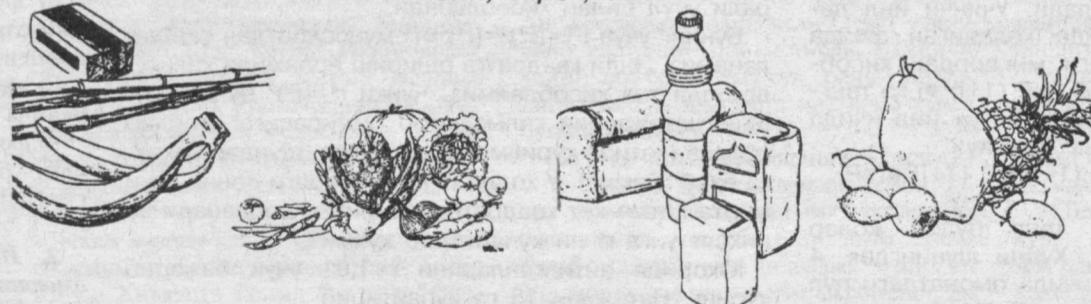
ҳам, негадир баязан ота-оналар, баязан болаларнинг лоқайдилиги туфайли рўзгор дасттурхонида ҳафталаб, ойлаб бир хил емаклар ўрин олади: кимларнингдир дадаси ошни яхши кўрса, бу хонадонда кунда паловхонлик... Бошқа бир уйда хамир овқатлар... Ҳа, баязилар тўйиб овқатланиши қорин тўйидиришда деб биладилар. Аслida эса...

ХУЛЛАС, НИМА НИМА УЧУН ИСТЕЪМОЛ ҚИЛАМИЗ?

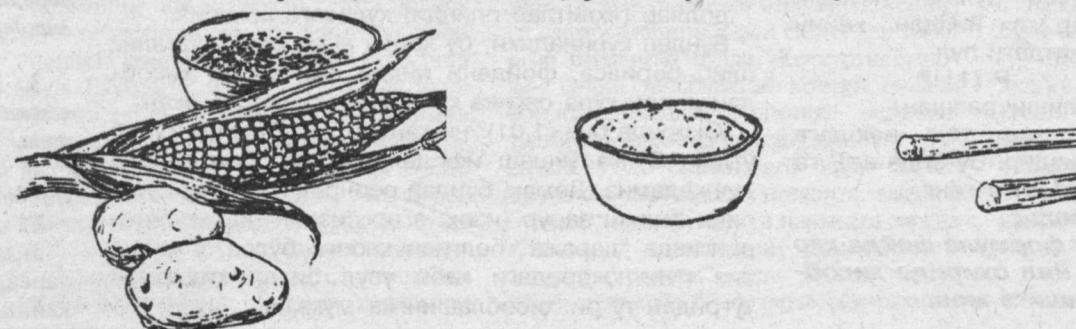
1. Организмни ўстирувчи маҳсулотлар оқсил: тухум, ерёнгоқ, сут маҳсулотлари, балиқ, гўшт...

2. Организм сарфлаган куч-энергия ўрнини тўлдирувчи маҳсулотлар қанд ва крахмал: гурунч, маккаждӯхори, картошка, ун, нон, шакар, ўсимлик мойи, сарёғ, банан...

3. Саломатликни мустаҳкамловчи маҳсулотлар: мевалар ва сабзавотлар.

1526-1530 йилларда шимолий Хиндистонда барпо этилган Бобурийлар давлати хукмдорларининг тұртқинчи намояндаси Жаҳонгир (1605-1627) бобокалони Заҳириддин Мұхаммад Бобурга тақлидан үз салтанатининг ўн етти ийлilik тарихини қамраб олган "Тузуки Жаҳонгир" ("Жаҳонгир тузуклари") асарини яратған. Мазкур асар "Жаҳонгирнома" номи билан машұрдир.

"Тузуки Жаҳонгир" да Жаҳонгирнинг отаси Ақбаршох (1557-1605) тұғрисида ҳам мұхим маълумотлар бор. Асар ибтидосида ёзилишича, у 28 ёшига қадар фарзанд күрмаган. Сүңг ҳинд фәқир- (узлатта чекинган руҳоний, дарвеш)ларидан Шайх Салимга ихлосманд бўлиб, ўғил кўргач, фарзандини шайх номи билан "Мирза Салим" деб атаган; Ақбаршох шайх ҳурмати учун у яшаган Секри хиёбонига сув чиқартырган, жадаллик билан ҳашаматлы иморатлар курдирган. Шу тариқа 10-15 йиллар ичиде қад кўтарған ажойиб Фатхпур Секри шахи Бобурийлар салтанатининг пойтактига айлантирилган.

Маълумки, Ақбар ҳукмронлигининг ўрталарида ҳиндулардан мусулмон бўлмаганлари учун олинадиган оғир ва сиёсий жиҳатдан таҳқирили жон солиги - жузъя бекор қилинган эди. Бу фармон ёрдамида Хиндистон ҳалқлари ва айниқса, ҳинд-мусулмонлар ўртасида мустаҳкам бирлик, ҳамжиҳатлик ўрнатиш кўзда тутилган эди.

Мазкур қонун Жаҳонгир салтанати

ийларида ҳам үз кучини сақлаб қолган. Жаҳонгир ҳинд-мусулмон ижтимоий бирлигини янада мустаҳкамлаш борасида қатор қўшимча тадбирларни амалга оширишга ҳам уриниб кўрган. У расмий ислом дини қонун-қоидаларига хилоф бўлишига қарамай, "Куръон"ни рехта - ҳиндистоний тилига таржима қилишни буюрган; ҳиндларнинг асрлар давомида темир қонунга айланган баъзи заарли урф-одатларини бекор қилишга қаратилган ҳукм-фармонлар чиқарган. Ҳозирги замон ҳинд тадқиқотчиси Манмоҳан Каурнинг таъкидлашича, Жаҳонгир Ҳиндистон ҳокимлари орасида биринчи бўлиб эр вафотидан сүңг бева қолган жувонларнинг ўзини гулханга ташлаб нобуд қилиш одатини қатъиyan ман этган. Яна бир мисол. Бангола вилоятида солиқни тўлаётмаган кишиларнинг норасида фарзандларини тортиб олиш жорий этилган, бундай гўдаклар "хожасаро" деб номланганлар, "Тузуклар"да айтилишича, Жаҳонгир бу хусусда фармон чиқариб ёзди: "Бундан бўён ҳеч ким бу қабиҳ иш билан шуғулланмасин; норасида хожасароларни харид этиш ва сотиш ман этилсин!".

Жаҳонгир асарида ҳам савдо-сотик ва айниқса, пул муомаласи хусу-

сида ўзга манбаларда учрамайдиган бирмунча практик маълумотлар бор. XVII асрда Ҳиндистонда пул олтин, кумуш ва бронздан зарб этилган. Олтин тангалар - муҳр, кумуш тангалар рупия дейилган. Бир тўлалик (бир тўла - 12 граммга тенг) олтин танга "нури жаҳоний" ("олам нури") деб юритилган. "Нури шоҳий" ("шоҳлик нури") 100, "нури сultonий" ("сultonлик нури") - 50, "нури давлат" ("давлат нури") - 20, "нури карам" ("илтифот нури") - 10, "нури меҳр" ("меҳр нури") - 5, "нуро-ний" - ярим ва "ривожий" - чорак тўлалик бўлган.

Кумуш танга - "Жаҳонгир" номи билан юритилган - рупия бир тўла оғирлиқда зарб этилган. Шунингдек, "кавкаби толе" ("толе юлдузи") - 100, "кавкаби иқбол" ("иқбол юлдузи") - 50, "кавкаби мурод" ("му-род юлдузи") - 20, "кавкаби нажот" ("нажот юлдузи") - 10, "кавкаби сайд" ("бахт юлдузи") - 5, "сultonий" - ярим ва "хайри қабул" ("қабул хайри") - чорак тўла оғирлигига бўлган. Бронза чақаси ҳам шу хилда вазн ва қийматга бўлинган.

Воқеалар баёни жараёнида Ҳиндистон пулларининг Турон (Ўрта Осиё)да муомалада бўлган олтин пул - "хоний"га нисбатан ва улар-

нинг эквиваленти сифатида кўрсатилганки, бу мамлакатларо савдо-сотиқнинг ривож топгани ва иккى томон ҳам бундан манфаатдор бўлганидан дарак беради.

Жаҳонгир асаридан яна бир қизиқ мисол келтириш мумкин:

Эрон элчилари Оқобек ва Муhib Алилар келтирган совға-саломлар орасида вазни 48 грамм келадиган лаъл бўлиб, унинг бир сатҳига - "Улуғбек бинни Мирзо", "Шоҳруҳ бинни Мир Темур", иккинчисига эса "Банда шоҳ Аббос" деб ўймакорлик билан ёзиб кўйилган. Туҳфани қабул қилиб олган Жаҳонгир "Лаъли Улуғбек"нинг бошқа бир бўш юзига "Жаҳонгир бинни Ақбаршох" деган сўзларни ва совға олинган санани битиб қўйишни буюради. Кўриниб турибидики, мовароуннахрлик санъаткорнинг ижоди Эрон ва Ҳиндистонда ўз ҳунарпеша ва касбдош ва издошларини топган.

Жаҳонгир тузукларида Ҳиндистон - Ўрта Осиё савдо-сотиғига алоқадор далиллар ҳам учраб туради. Масалан, Жаҳонгир Қандаҳор ҳокимига мактуб йўллаб, зудлик билан кўпроқ балиқ тиши, яъни морж тиши топиб юборишни буюради. Ўз навбатида Қандаҳор ҳокими шу хилдаги илтимос билан Жўйбор шайхларидан Хўжа Ҳасанга мактуб ёзди. Хўжа Ҳасан юборган балиқ тиши Ҳиндистонда 30 минг рупия баҳоланиб, мазкур маблағ қийматига Хўжа Ҳасанга қимматбаҳо матолар жўнатилади. Келтирилган далил ҳар иккى мамлакат ҳукмрон доиралари ўртасида имтиёзли, яъни бож тўламаслик асосида олиб бориладиган савдо ривожланганидан далолат беради.

И. НИЗОМИТДИНОВ.

Ҳақингизни таниб олинг

ПУЛИНГИЗ ҚАНЧА КЎПАЙШИНИ БІЛАСИЗМИ?

Агар бирор миқдордаги пул, айтилилк Р доллар омонат кассага кўйилса ва унга бошқа тегилмаса, яъни бошқа пул қўшилмаса ёки бирор қисми олинмаса, у ҳолда бу R омонатга унинг маълум проценти қўшилиб туради. Навбатдаги процентлар аввалги миқдор R га ва "кўшилган фойда"га нисбатан ҳам қўшиб борилади.

Айтилилк, бир йилда қўшиладиган фойда омонатта қўйилган пулнинг a% ини ташкил этсин. У ҳолда биринчи йил охиридаги фойда R миқдор пул учун

a

100

долларни ташкил этади. Буни янада ихчамроқ инфодалаш учун

a

i = -----

100 белгилаш кири-тайлик. У ҳолда, биринчи йил охиридаги фойданни қисқача

Ri

долларга тенг дея олами.

Шундай қилиб, биринчи йил охирида омонатдаги пул дастлабки қўйилган пул билан фойданнинг йиғиндиси

P+Pi=R (1+i)

га тенг бўлади.

Энди омонатдаги пулга иккичи йили ҳам тегилмаган деб фараз қилсан, у ҳолда иккичи йил учун қўшиладиган фойда янги R•(1+i) миқдорга нисбатан ҳисобланниши керак. Шунинг учун иккичи йил қўшиладиган фойда R (1+i)• i бўлади. Демак, кассадаги омонатнинг умумий миқдори

R (1+i) + R (1+i)

га тенгдир. Буни ихчамлаб қайта ёзсан:

R (1+i) + R (1+i)i = R (1+i)^2

бўлади. Учинчи йил давомида келадиган фойда охири миқдордан ҳисобланниб, у R (1+i)^2•i га тенгдир. Демак, уч йил ичиде омонатдаги пул

R (1+i)^2+R (1+i)^2•i=R (1+i)^3

га тенг бўлиб қолар экан. Ҳудди шунингдек, 4 йил ичиде омонатдаги пул

R (1+i)^4

га тенг бўлади. Умуман, бирор п йилдан кейин омонатдаги пул

R (1+i)^n

бўлиши равсан.

Бу эса a•r^n ифодага ўхшашиб. Бу ерда a=R га ва r=1+i га тенг.

Изоҳ:

Бу формула фойда ҳар бир йил охирида ҳисобланишига мос.

МИСОЛ. Айтилилк, омонат кассага 15 доллар пул қўйилди ва ийллик фойда омонатнинг 4%ига тенг. Агар ҳар бир квартал бўйича даромад ҳисобланса, у ҳолда 5 йилдан кейинги омонат қанча бўлади?

Ечиш:

Хар бир квартал учун

$$i = \frac{1}{100} = 0,01$$

бўлади. Энди 20 квартал (5 йил)дан кейинги омонатнинг миқдори

$$15•(1+0,01)^{20} = 15•(1,01)^{20}$$

долларга тенг. Бундаги (1,01)^{20} инфоданинг қийматини қандай қилиб осон ҳисоблаш мумкин?

Ҳатто оддий калькуляторда ҳам r^{20} осон ва самарали усул билан ҳисобланади.

Бунинг учун $r^{20}=(r^4)^5=(r^4)^4•r^4$ муносабатдан фойдаланимиз. Энди квадратга ошириш ёрдамида калькуляторда тез ҳисоблаймиз. Чунки $r^4=(r^2)^2$ бўлиб, бунинг натижасини калькулятор "хотирасига" жойлаб қўямиз (хотира курилмаси йўқ бўлса, шундай қофозга ёзиб қўямиз). У ҳолда $(r^4)^4$ хотирадаги сонни иккى марта кетма-кет квадратга ошириб ҳисобланади ва ниҳоят унга r^4 ни кўпайтириб қўямиз.

Юқорида айтилганларини $r=1,01$ учун бажариб кўринг. Натижани 15 га кўпайтириб

$$15•(1,01)^{20}=18,30$$

доллар (яхлитлаб олинди) холосага келасиз.

Бундан кўринадики, бу ҳолда агар ҳисоблар аниқ олиб борилса, фойданни йилда бир марта ҳисобланандан кўра озгина кўпроқ фойда келар экан.

Юқорида биз $(1,01)^{20}$ ни қандай ҳисоблашни кўриб ўтдик. Бунга ўхшашиб ифодаларни ҳисоблашга яна дуч келамиз. Демак, бундай осонро ҳисоблаш усулни билиш зарур (изоҳ: агар сизнинг калькуляторингизда "даражаси" белгили кнопка бўлса, у ҳолда сиз r^n ни юқоридаги каби усул билан қидирмай тўғридан-тўғри ҳисоблашингиз мумкин).

ТОПШИРИК:

1. Агар 5 доллар омонат йилига 6% фойда келтираса, у ҳолда қўйидаги ҳолларда 10 йилдан кейинги миқдори қанча бўлади?

а) фойда процента фақат дастлабки омонатта таалуқли, яъни мураккаб процент қоидаси ўрнли эмас;

б) фойда йилига мураккаб процент бўйича ҳисобланади;

в) фойда ҳар кварталда мураккаб процент бўйича ҳисобланади [Кўрсатма: $r^{40}=(r^8)^4•r^8$].

2. Йилига 10% фойда келтирадиган омонат кассага 1000 доллар пул қўйилди. Фойда ҳар ярим йилда бир тўлаб борилади. Омонатнинг 10 йилдан кейин миқдорини топинг.

3. Йилига 10% фойда келтирадиган омонат кассага 1000 доллар пул қўйилди. Агар фойда процента:

а) оддий (фақат дастлабки омонатта нисбатан);

б) мураккаб ва йиллик;

в) мураккаб ва ҳар кварталига ҳисобланса, у ҳолда омонатнинг 20 йилдан кейинги миқдорини топинг.

Бұз тұманинде 2-үрта мактабнинг 5-“В” синф үкүвчилари бу иштеги Навоий номли жамоа хұжалигига қарашли 8 - бригада үрамида етиширилаётган бүгдій майдонини оталиқта олишады. Маълумки, қишлоқ ёшлар дарсдан бүшінде вакттарини деярлы мәхнат қилиш ва ўз ота-оналарига үй ишларидан күмаклашиш билан үтказишады. Лекин бугунғы күн талаби, янын бозор иқтисодиети даври ҳар бир ёшни бирдек фойдалы мәхнат қилишга үрганишларини талаб қилады.

8-бригаданынг илғор гүрух бошлиқларидан

бири, тадбиркор инсон Фофир ака Жұраев дастлаб үкүвчиларга унча ишонқирамади. Аммо ғайратли ва шижаатли үкүвчилар Фофир ака қўйган талабларни сидқидилдан бажаришиб, ўзларининг берган вайдалари устидан чиқишиди. Айниқса, 5-синфнинг альчи үкүвчиси, синф бошлиғи Нилуфар Қорабоева ва Мұхаббат Иссоқовалар ўзларининг шижаатли мәхнатлари, фаолликлари билан барчага намуна бўлишиди. Улар баҳор ойларидан бүгдой майдонини бегона

ўтлардан тозалашди, сурофиш, ўғитлаш ишларидан астайдил мәхнат қилишиди. Натижада бүгдой бошоқларни барчанинг кўз ўнгидан олтиндай товланиб кўкка бўй чўзди.

Мана, бүгдойзорни ўриш, ийгишириш мавсуми ҳам бошланди. Мәхнаткаш ўкүвчиларнинг эса қувончлари чексиз. Ахир улар бу бошоқларни етишириш учун озмунча мәхнат қилишдими? Фофир аканинг ҳам қувончи ичига сифмайди. У ҳар бир гектар ердан 70 центнер

хосил олишни ўз олдига мақсад қилиб қўйган.

Ҳар қандай бошланган ишнинг ҳам ўзига яраша мешақати бўлади. Жазира-ма иссиқ кунларида ҳам ўз сўзларининг устидан чиқиб, ўйинқароқликни ийгишириб, қишлоқдошлари ва мактаб жамоасининг таҳсина сазовор бўлган бу ўкүвчилар келгуси ийлда олдилари бир қанча масъулиятли ишларни режалаштириб қўйишган. Ҳа, “Қимирлаган қир ошар” ибораси ҳам айнан шу мақсадда айтилган бўлса ажаб эмас.

А. КАРИМОВА.

КИЙИМ ТАНЛАШНИ БИЛАСИЗМИ?

Хозир далаларда айни иш қизиған палла. Хўш, бундай пайтларда қандай кийиниши керак? Қандай кийим кишини офтоб нури таъсиридан сақлаб қолиши мумкин?

Хозирги пайтда бозорларимизда юпқа, енгил ва гулдор матоларнинг турли-туман хиллари мавжуд. Кўпчилик енгил, кулагай деб мана шу сунъий матоларни харид қилишиб, кўйлак тикиб кийишиди. Бу хил кийимлик енгил, кулагай бўлса ҳам, аммо киши баданига ҳаво үтказмай, иссиқда одамни бехузур қилади. Барча тирик мавжудотлар сингари инсон баданига доимий ҳаво үтгиб туриши, бадан яйраб нафас олиши керак. Иссиқда, янын қуёшнинг жазирама кунида бадан қизишиб, киши кўп терлайди. Тердеш натижасида эса кийимга ҳар хиллар ўрнашиб қолади. Шундай пайтларда ҳам иссиқдан, ҳам

Шуҳратнинг катта амакисида уч ўғил бор. Опоқ дадалари уларни яхши кўриб, уч оға-ини ботирлар дейди. Ўларни шаҳар халқа йўлнинг чеккасида, кўп қаватли бинода жойлашган. Кенжә ўғил Шавкат Шуҳрат билан тенг. Қолган иккитаси ундан катта: Ҳикмат ва Дўсмат акалари тўқизинчи ва саккизинчи синфларда ўқишиди, уччаласи ҳам одобли, ўқишидаги баҳолари ҳам ёмон эмас. Ҳикмат акаси китоб ўқишини яхши кўради. Анча роман, эртак, достонларни ўқиб чиққан. Дўсмат акаси футбол ишқибози. Даҳа бўйича ташкил этилган футбол жамоасининг сардори. Ҳар куни эрталабдан ўртоқлари билан халқа йўлнинг учтўрт километр оралигида югуришиди. Дарсдан кейин мактаб спорт майдонидан коптот тепишиди. Баъзан бошқа мактаб ва маҳаллаларга мусобақаларга бориб туришиди. Адаси бунга сеък кийими чида, деб кўп нолииди. Шавкат эса узумушлари билан ивириб юради. Хуласа, ўқишидан бошқа тайин бир ишлари йўқ. Айниқса, ёзги таътил кунлари ўзларини қаёққа ўқишини билишмайди. Бир сўз билан айттанды, гирт бекорчи. Шуҳрат улардан кичик бўлса ҳам “бало”, ҳеч ким ўйламаган гаплар миясига келади, опоқ дадалари уни бекорга “тадбиркор” демайдилар да. Ёзги таътил бошларидан уч оға-ини ботирлар Шуҳратларнига опоқ дадаларини кўргани келишиди.

- Хўш болаларим, ёзни қандай үтказмоқчисизлар? - сўраб қолди опоқ дадалари. Ҳар ким ўз фикрини айтди. Опоқ дадалари “яхши, хўш яхши”, деб невараларининг гапини маъқуллаб, уларга бир-бир қараб чиқди. Лўт этиб ўртага Шуҳрат аралашти:

- Опоқ дада, акаларимни фирмамизга олсан.

- Хўш, хўш, - опоқ дадалари гапининг давомини эшитиши учун сергакланди.

- Бувимлар фирмамиз компотидан пишириб берсалар.

- Баракалло, тадбиркор, - дилидаги

тер ҳидидан кўнгил бехузур бўлиб кетади.

Бозорларимизда паҳта толасидан тайёрланган гулдор чит матолар тиқилиб ётиди. Лекин улар одамнинг кўзига унча ташланмайдими, ҳарқалай харидоргир эмас. Назаримда, уларга бўёқ беришда фабрикаларимиз бир оз сусткашлик қилишяпти. Чит-батисларимиз ё рангиз, ёки ранги тез айнииди. Шу томонга андак эътибор берилса, қизларимиз нейлон, капронлардан воз кечиб, чит ва крепдешин киар эдилар. Паҳта толасидан тайёрланган бундай матолар ҳам енгил, ҳам баданини офтоб таъсиридан сақлаб қолиш хусусиятига эга. Кийимлик танлашда адашманг, сингиллар. У сизни ҳам орастада, ҳам соғлом бўлишингиз гарови. “Соф танда соғлом ақл” мақоми бежиз айтилмаган.

Адолат.

„НАЎМАТАК“ ФИРМАСИННИГ УЧ ОҒА-ИНЦ БОТИРЛАРИ

Гапни Шуҳрат топиб гапирганига опоқ дадаси қувониб кетди. - Катта йўлга олиб чиқиб, стаканлаб компот сотиб ўтирасаларинг бўлади. Ўларинг рўпаратидаги тераклар сояси кун оғгунча салқин бўлади.

Бувисини чақириб маслаҳат солишиган эди, у кишига ҳам маъқул бўлди.

- Яхши бўларди. Адаси билан опаларига ёрдам бўлиб, китоб-дафтарларининг пули чиқарди. Фақат болалар кўчада компот сотиб ўтиришига рұксат беришармикин? - шубҳаланди бувиси.

- Бувиси, барча невараларимнинг фамилиялари бир хил. Бу ҳам бирмунча қуляйлик түгдиди. Сотувчилик учун Ҳикматга рұксатнома оламиз. Биринчидан, унинг ёши катта. Иккинчидан, “Наўматак” фирмаси расмий равишда рўйхатта олинган. Рұксат беришида. - Атрофдагиларга далда берди опоқ дада. - Эртага Шуҳратнинг адаси солиқ нозирига учрашиб келса, ҳамма нарса ойдинлашади.

Иккиси кундан кейин Шуҳратнинг адаси солиқ хизматига борганинг адалиятында, у ерда жияни Ҳикматга таътил кунлари “фирма компоти”ни сотиши учун рұксат беришганини айтиб келди. Эрта шанба куни неваралари сотувга олиб чиқадиган “фирма компоти”ни қайнатиб бериши учун Шуҳратга бир пакет наўматакни кўтаририб, бувиси катта ўйланинг уйига келди. Уч оға-ини ботирлар бувиси ва ўртоқлари келганларига хурсанд бўлиб кетишиди. Компот қайнатиши учун барча тайёргарлик ишларини ака-укалар бўлашиб олишиди. Ҳикмат компот қайнатиладиган катта кострюлни, компотни кўчага олиб чиқиш учун ичи сирланган

чойгумни, стакан ва банкаларни чайиб турлидиган тоза сув учун яна бир чойгумнинг ичларини сода билан яхшилаб ювиб, тайёрлайдиган бўлди. Дўсмат эса иккиси-учта стакан ва банкаларни, чойгумлар тагига қўйиладиган стулларни ҳозирлаб қўйишини зиммасига олди. Шавкатнинг хати чиройли бўлганидан унга катта-катта ҳарфлар билан “НАЎМАТАК ҚАЙНАТМАСИ - КОМПОТ” деган ўзлонни ёзиб тайёрлаш топширилди. Ҳакиқатан ҳам Шавкат чиройли ёзувга уста экан. Каердан-тир картондан ясалган ботинка кутисини топди-да, юқоридаги ўзлонни қизил рангда жозибали қилиб ёзди. Кўчадан тол навдасидан олиб келиб, бир учини ёриб, картонни ўнга қистирди. Иккинчи учини ҳам ёриб, тоза сув солиб қўйиладиган чойгум дастасига қистириб қўйса бўладиган қилди.

Үй оға-ини ботирларнинг адаси ва опаси ишдан қайттанларидан кейин овқат пиширгунча бўлган вақт оралигида наўматакни тозалаб, олти литр сувни ўлчаб қайнатишига тайёрлаб қўйилди. Ўшанга яраша шакар ҳам ажратилди. Бу сафар наўматак қайнатмасини болаларнинг бувиси пишириб берадиган, кейинги сафаргиларини адаси ёки опаси тайёрлаб берадиган бўлди. Кечкурун ётишдан олдин тайёрланган компот бувиси бомдод номозига турганида тафтидан тушиб, анча совиб қолган эди. Уни музлатиши учун ошхонадаги кран тагига қўйишиди. Эрталабки нонушта вақтида бувиси “сиропли газ сув нархидан озигина қимматроқ сотсаларинг, компотларинг зарарга кирмасов”, деди. Қадим замонларда кўча-кўй, бозорларда оби-раҳмат-

га сув улашиб юрадиганлар бўларди. Шунда ҳам ҳимматли бандалар чой-чақа ташлаб кетишиади. Бўлмаса, сув учун раҳматта юзига фотиҳа тортиб кетаберади. Бувиси номозига турган вақтда Дўсмат ўртоқлари билан югуришга кетди. Нонуштадан кейин ака-укалар баҳамжихатлик билан акаларини компот сотишига олиб чиқиб кетишиди. Ҳикматнинг ўзи ўқиётган китоби билан стулчасини кўтариб олди.

- Эрталабдан қайтимга беришга майда пуллар керак бўлади, - деб адаси Ҳикматнинг чўнтағига қирқ-эллиқ сўмча майда пуллардан солиб қўйди.

Адаси ҳақ экан, хашиб-пашиб дегунча, чўнтағидаги майда пулларни қайтимга ишлатиб бўлди. Эрталабда харидорлар кам бўлди. Ҳикмат бемалол китобини ўқиб ўтираверди. Шавкат ёзиб берган ўзлонни машиналар келаётган тарафга қартиб қўйишиди. Харидорлар наўматак қайнатмаси фазилатларини билишса керак, машинадан тушиб фақат нима қўшилганлиги билан қизиқишиди ва

- Озигина татиб кўрсам майлимни? - деб илтимос қилишиади.

- Марҳамат, - деб Ҳикмат аввал сув билан стаканни чайиб ташлайди ва қайнатмадан бир култум куйиб беради.

- Таъми дуруст, бир ёки иккиси стакан кўй, - дейди харидорлар. Баъзилар уйга ҳам олиб кетиши учун бўш бутилка сўраб қолишиади.

- Эртага ҳам бўласанми?

Ҳикматнинг “Эртага ҳам шу пайтда бўлламан” деганини эшишиб,

- Менга кока-кола идишида тайёрлаб келгин, - деб илтимос қилишиди иккиси-уч киши. - Фақат бирорвларга бериб юбормагин, хўпми?

Биринчи кун иш натижаси ёмон бўлмади. Шавкат Ҳикмат акасига стаканларни чайиш учун сувни уч-тўрт марта янгилаб олиб келиб берди.

Эркин ЭРГАШЕВ.

Мана, юртимизда ёз фасли қанотларини ёзб, ястаниб сүзяпти. Болалар таътил кунларини мароқли ўтказмоқдалар. Кимлардир дам олиш оромгоҳларида, кимлардир бувижону холажонлариникида, яна кимлардир уйда мириқиб ўйнаб, ҳовузларда чўмилиб, чиниқиб юришибди. Ўғил болалар, албатта, коптот ўйинлари билан банд. Ойни жаҳонда олиб берилаётган футбол болийча XVI жаҳон чемпионати ўйинларини кузатишмаяптими, шунинг учун футболни ҳам қиёмага етказиб ўйнашыпти.

Мана, ҳаммамизга таниш воқеа: коптот ўйнаётуб, бирдан тиззаларинг зирқираб оғриганини сезасан, бирон соатлардан кейин нолий бошлайсан, кечга бориб эса оғриқ азобидан оқсай бошлайсан.

Яхши машқ бундай кўнгилсиз воқеаларнинг олдини олади. Машгулотдан аввал арқонда сакраш, велотренажернинг тенкисини айлантириш каби яна бир неча машқларни бажариш керак.

Лекин машгулотларда чиниқан инсонлар ҳам тасодифан жароҳатланиши мумкин. Мабоддо шикастланиб қолгудай бўлсангиз, эсингизда турсин:

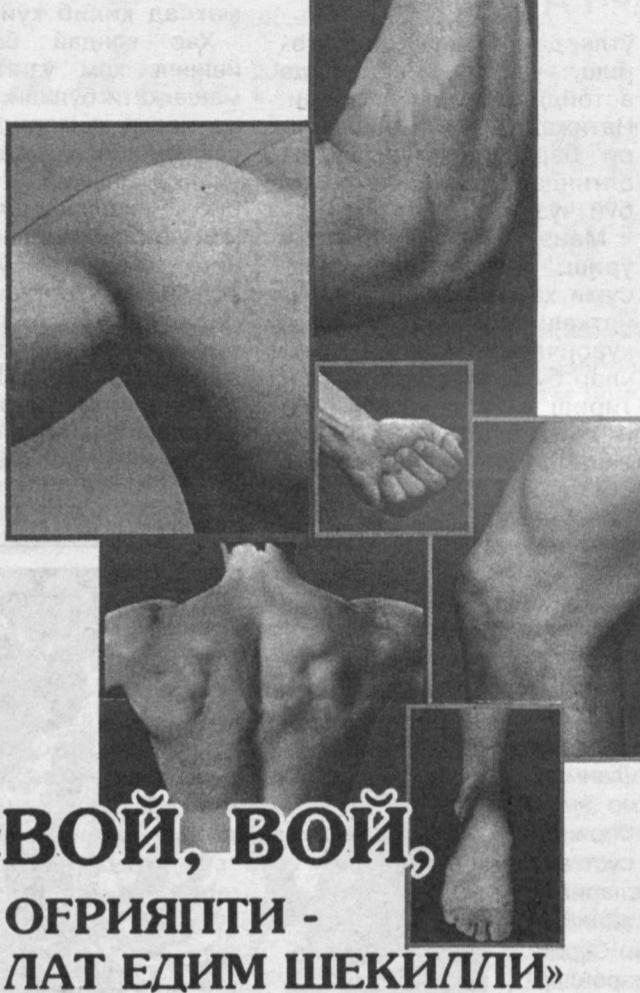
1. Машгулотни дарҳол тўхтатмоқ даркор.

2. Шикастланган жойга тезда муз ёки совуқ компресс қўйиш керак.

3. Жароҳатланган жойни юқори кўтариш лозим. Оғриқ ҳам бироз босилади. Қон оқиши ҳам камаяди.

Агар оғриқ азобидан ишилаб юборай десангиз, унда дарҳол врачга мурожаат қилинг.

Биз қўйида шундай ҳолларда қандай қилиб биринчи ёрдам бериш ҳақида сўз юритамиз.

«ВОЙ, ВОЙ, ОФРИЯПТИ - ЛАТ ЕДИМ ШЕКИЛЛИ»

ТИЗЗАЛАР ЖАРОҲАТУ

Белгиси. Тизза косаларидаги оғриқ, айниқса, зинапоялардан кўтарилиган сари хуруж қиласи. У бирдан кўп юргурганда ёки кўп сакраганда юз беради. Енгил атлетика билан шугулланиб, орада машқни тўхтатиб кейин яна давом эттирганда ҳам оғриқ бўлади.

Профилактика. Бундай жароҳатларнинг олдини олиш учун, масалан, футболда, тиззага тиззапўш (наколенник) кийиб олиш керак.

Биринчи ёрдам. Машгулотни 3-6 ҳафта тўхтатиб туриш лозим. Жароҳатга шамоллашга қарши суртма малҳам (мазъ) ёрдам беради.

ТОВОН ОҒРИФУ

Белгиси. Тованлар зирқираб оғрийди. Ерга тёккизиш азоб. Бундай ҳол эскирган оёқ кийимида юргурганда ёки бир жойда узоқ туриб қолганда юз беради.

Профилактика. Тованга нисбатан босимни камайтириш керак. Вақтинча спортнинг бошқа турлари: сузиш ёки велосипед пойгаси билан шугулланиб туриш лозим. Югуриш учун махсус оёқ кийимида ва юмшоқ йўлда, майса устидан югуриш керак.

Биринчи ёрдам. Агар оғриқ ўтиб кетмаса, врачга муржаат қилиш керак. Улар оёқ кийими ичига товоң учун махсус ортопедия ёстиқчалари тайёрлаб берадилар.

БОЛДИР ОҒРИФУ

Белгиси. Болдирлар зирқираб оғрийди ва мадорсизлик билан қадам ташлайсиз. Асосан бундай ҳоллар югурвичилар, тенисчилар ва яна бошқа спортчиларда юз беради. Шунингдек, баланд пошнали оёқ кийими киядиган аёлларда ҳам болдир оғриши кузатилади.

Профилактика. Машгулотдан аввал болдирни уқалаб, суртма доридан сурин лозим. Бундай оғриқка асосан 25 дан 40 ёшгача бўлган инсонлар дуч келадилар. Агар баланд пошнали туфли кияётган бўлсангиз, тезроқ уни паст пошнали оёқ кийимига алмаштириш керак.

Биринчи ёрдам. Болдирга эгилувчан (эластик) бинд бойлаш керак. Кейин иссиқ сочиқ билан ўраб, грелка қўйиш зарур.

ЕЛКА (КИФТ)ДАГИ ОҒРИК

Белгиси. Волейбол ўйинида зарб билан копток отгандан кейин бошланадиган оғриқ борган сари кучайгандек.

Профилактика. Елка мускулларини уқалаш даркор.

ТИРСАК ОҒРИФУ

Белгиси. Баъзида буни тенисчилар касали дейишиди. Ёки ракетканинг вазни таъсир қиласиди! Босим тирсакка тушади.

Профилактика. Тажрибали тенисчидан дарс олиш лозим. У ракетканни тўғри ушлашни, тўғри тўп уришни ўргатади.

Биринчи ёрдам. Тирсакни, билак пайларини мустаҳкамлайдиган машқлар бажариш лозим. Лекин оғриқ ўтмагунча тенис ўйнамай турган маъкул.

БИЛАК ПАЙЛАРИ ОҒРИФУ

Белгиси. Йиқилиш ёки қоқилиш натижасида қўлингиз букилган ҳолатда қолди, дейлик. Бирдан бошланган оғриқ қўзингиздан ўт чиқарвордини.

Профилактика. Билакни секин-аста силаш керак.

Биринчи ёрдам. З кун бойлаб юриш лозим. Аввал муз кўйиб, кейин иссиқ муолажага ўтиш керак.

Халқимизда балодан - ҳазар, деган гап бор. Агар ҳар қандай касалликнинг олди олинмаса, у давосиз дардга айланиб кетиши мумкин.

Спорт соҳасидаги машқлар, ўйинлар вақтида айниқса сукларда бўладиган жиндек оғриқ ҳам лат еганлик белгиси. Уни иссиғида даволаган маъкул.

Азиз тенгдошлар! Мактабдан ташқарида, устозлар нигоҳидан четда ўтадиган ёзги таътилингиз бешикаст, марокли ва сермазмун ўтсин! Кучингизга куч, соғлигингизга соғлик кўшилсин. Аклингиз янада тўлишсин!

«Ёш иқтиносчи».

МАҲСУЛОТИНГ ҲАҚИДА БОЛАЛАРГА АЙТ, ОЛАМГА ДОСТОН БЎЛАДИ!

ВИЛОЯТ ВА ШАҲАР КИТОБ САВДОСИ ТАШКИЛОТЛАРИ, ФИРМАЛАР, КОРХОНАЛАР, ТАДБИРКОРЛАР, ХАЛҚ ТАЪЛИМИ ТИЗИМИДАГИ БАРЧА ОЛИЙ ВА ЎРТА МАХСУС ЎҚУВ ЙОРТЛАРИ ЎҚУВЧИЛАРИ ҲАМДА ОТА-ОНАЛАР ДИҚҚАТИГА!

“ЎҚИТУВЧИ” НАШРИЁТИ 1998 ЎҚУВ ЙИЛИДАН БОШЛАБ

ўрта мактабларнинг 2-11 синфлари, академик лицейлар, гимназиялар, олий ва ўрта махсус ўқув юртлари учун мўлжалланган барча турдаги дарсликлар ва қўлланмаларни

ОЧИҚ САВДОГА ЧИҚАРАДИ

ва уларга чекланмаган миқдорда

БҮЮРТМАЛАР ҚАБУЛ ҚИЛАДИ

Бүюртмалар жаҳон андозаларига мос, ЮҚОРИ СИФАТ билан тайёрлаб берилади.

Тўловлар исталган турда.

МУҲТАРАМ ТАДБИРКОРЛАР!

25 фоиз савдо чегирмаси билан дарслик ва қўлланмаларни биринчи қўлдан олишга шошилинг, бундан ўзингиз ҳам даромад олишингиз мумкин, ҳамёнингизга ҳам фойда!

1998 — ОИЛА ЙИЛИ ЭКАНИНИ УНУТМАНГ!

Мурожаат учун манзил:

700129. Тошкент шаҳри, Навоий кӯчаси, 30-йй, "Ўқитувчи" нашриётининг "Савдо-тижорат бўлими".

Телефонлар: 144-22-92, 144-23-86. Факс: 144-26-89.

“ДАВЛАТ” СЎЗИННИГ МАЊНОСИ

Қадимги Грецияда “полис” сўзи ҳозирги “шахар” - “давлат” сўзлари англатган мањони ифодалаган. Бу сўз “фуқаролар жамияти” тушунчасини ҳам ифодалаган. Яъни, антик дунё кишилари давлатни шахар ва тўла хукуқли фуқаролар жамияти деб тасаввур қилганлар.

Римликларда эса: республика (res publica) - хизмат, умумхалқ мањосида ишлатилган.

Немисча “рейх” (Reich) сўзи - лотинча regnum - шохлик, чекланилмаган ҳукмронлик мањосини берувчи давлат тушунчасини англатган.

Ҳозирги даврда биз англайдиган мањосини ифодалайдиган “давлат” самаси (state, steat, etat ва б.) илк бор қадимяда пайдо бўлган. “Stato” сўзи дастлаб шахарлар номига кўшиб ишлатилган, кейин таъкидловчи мањус атамага айланган; у лотинча “status” - курилиш, тартиб, ҳолат мањоларини англатган. Бу атама илмий адабиётда дастлаб Макиавелли асарларида учрайди. Бу сўз XVI-XVII асрларда француз, инглиз ва немис тилларига ўзлашган. Германия, Швейцария, Голландия, Англия ва Францияда “state” табака мањосида ҳам қўлланилган. Шу тариқа, “давлат” тушунчаси турли табакалар ўюшмаси (мажмуи), яъни жамият

мањосини ўзида ифодалайдиган бўлди. Шундай қилиб, “давлат” сўзининг этиологияси (келиб чиқиш тарихи)дан кўриниб турганидек, турли ҳалқлар бу атама мањиятини турлича тушунгандар. Европаликлар давлатни жамиятнинг асосий қисмини ҳимоя этувчи қалқон ёки ҳеч йўқса шунга ҳаракат қилувчи деб билганлар.

Бизнинг ота-боболаримиз ҳам подшо ва давлатнинг асосий вазифаси ҳалқни, жамиятни ҳимоя қилувчи, юрт ободон-лигига масъул шахслар жамоаси, курилма деб англагандар. Юртимизда қадим-қадимдан давлатчилик тизими шаклланган. Буюк соҳибқирон Амир Темурнинг давлати курилмаси неча асрлардан бўён дунёдаги кўп мамлакатлар-

да давлат тузилмасини шакллантиришда муҳим қўлланма вазифасини бажармоқда.

Алишер Навоийнинг қатор фалсафий ва бадиий асарларида ҳам давлат ва давлат раҳбарининг жамият тақдиридаги салмоқли аҳамиятига катта ургу берилган:

**Кўйни шубон асрамаса ою йил,
Оч бўрилар тўъмасидир бари, бил.**

A. Навоий.

(яъни, ҳалқни (одамларни) шоҳ (бошлиқ) асрамаса,

ҳалқ оч бўриларга ем бўлиши аниқ).

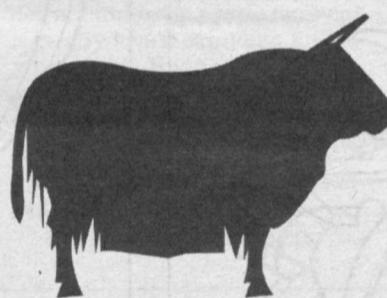
Рус адаби Лев Толстой эса давлатни одамлар ва жамият учун зарарли, бегона куч деган холосада бўлган. Шунинг учун ҳам Толстой рус давлатига ишончизилик билан қараган ва унинг ишларига аралашмаган.

НОДИР ТОПИЛМА

1950 йили Париж кўчаларини айланиб юрган америкалик сайёҳ аёл букинистдан қадимий Франция пойтахти тасвирланган карта сотиб олди. Юртига келгач, бу сувенир хоним кўзига “арзимас”дек кўриниб, маҳаллий букиниста 2 долларга сотиб юборди. У ердан вавингтонлик тарихи Э.Жонс 4 долларга савдолашмасдан ҳам олди. Олим тадқиқотлари бу картанинг бундан ташқари дунёда бор-йўғи уч нусхаси мавжуд эканлигини тасдиқлади: битаси - Франция маҳаллий архивида, иккинчиси - Англияда, Британия музейи ва Британия қироллар жамияти кутбхонасида. Парижнинг географик кенгилклари аниқ тасвирланган биринчи мазкур карта 1671 йилда чоп этилган экан. Бугунги кунда бу тасодифий топилма 10 млн. доллар миқдорида баҳоланмоқда. Ахир карта тузилаётганда Исаак Ньютон илмий маслаҳат берган экан-да!

АЛОМАТ ҲАЙВОН

Дунёда як деб номланган бир ҳайвон тури бор. Унинг боши сигирнинг бошига, думи от думига, гавдаси Америкада яшайдиган ёввойи буқа-бизонга, юнги эчки юнгига, шохи ҳўқиз шохига ўхшайди. Яна у ҳудди чўчқага ўхшаб хириллайди ҳам.

Ха, чиндан ҳам ғалати, чиндан ҳам кулгили, тўғрими?

Биз билган ва билмаган дунё

СУВНИНГ СУРАТИ

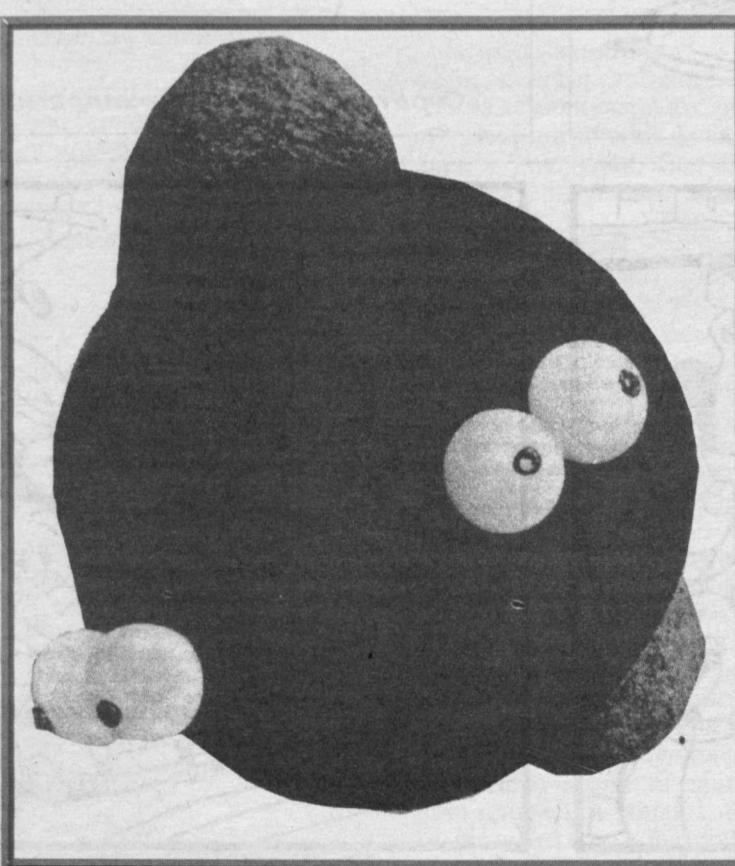
Ёш иқтисодчиларимиз ҳаммасини билишади:

Ер юзида ҳаммаси бўлиб 1386 миллион куб километр сув бор. Бу сув ҳамма жойга текис тақсимланган бўлганда эди. Ер юзасини 3700 метр қалинликда сув қоплаган (худо сақласин-а!) бўларди.

Ҳайриятки, жами сувнинг 95 фоизи, яъни 1338 миллион куб км. ҳажмдаги сув, дунё океанларига жойланган.

Шунча сувнинг атиги 35 миллион куб километригина ичишга яроқли сув экани бир оз ташвиши. Бу Ердаги сув захирасининг 2,5 фоизини ташкил этади, холос.

Ўттиз беш миллион куб км. ҳажмдаги ичишга яроқли сувнинг ҳам 24 миллион куб км.и, яъни 70 фоизи

Арктика, Антарктида ва Гренландиядаги қор қатламлари ва музликлардан иборат. Улардан фойдаланиш ҳозирча - амри маҳол.

Ўн ярим миллион куб км. сув ер остида. Шунда ҳам анчагина мамлакатлар аҳолиси улардан қудуклар орқали фойдаланишиади.

Хуллас, инсоният эҳтиёжлари учун Ер юзидаги жами сувнинг 0,007 фоизи, ичишга яроқли сув захирасининг атиги 0,26 фоизи, яъни 95000 куб километр ҳажмдагина сув бор холос!

Агар асrimiz бошида инсоният эҳтиёжи учун йилига 400 куб километр сув ишлатилган бўлса, энди бу рақам 2800 куб километрга етди.

Асrimiz бошидагига нисбатан ҳозир ҳар бир киши учун ишлатиладиган сув миқдори З баравар ортиб кетди. Шу кетиша 2015 йилга бориб киши бошига сув сарфи 1130 куб метрга етиши эҳтимоли бор.

Топширик

КИМ-КИМ БЎЛГАН ЭДИ?

Кўйида (I) дунёдаги машҳур кишилар номлари берилган. Пастдаги матнда (II) эса уларнинг сифати, изохи, таърифлари акс этган.

Ҳар бир таъриф эгасини топиб, берилган жумлаларни тўлдиринг.

**Масалан, Галилей -
Кўёш Ер атрофида айланади, дегани учун қамоқча ташланган олим.**

I. Галилей, Одиссея, Орвилл Гайт, Ибн Сино, Тутанхамон, Саладин, Карл Бенц, Чарл Дарвин, Буюк раҳнамо.

II. 1) Эволюция назариясини яратган олим.

2) Ўн саккиз ёшида вафот этган қадимги Миср шохи;

3) Салб юришларида мусулмонлар лашкарларини бошқарган саркарда.

4) Айрим шохлар лақаби.

5) Бензин билан ишлайдиган двигатель ихтирочиси.

6) Двигатели учувчи асбоб ёрдамида илк бор осмонга учган киши.

7) Кўёш Ер атрофида айланади, дегани учун қамоқча ташланган олим.

8) Дунё илмий амалий тиббиётининг асосчиси.

9) Гомернинг “Одиссея” достони қаҳрамони.

Азиз ёш иқтисодчилар!
Энди бу ёгини ўзингиз бир ҳисоб-китоб қилинг-чи!

... Мабодо, ҳар биримиз ёзнинг жазира мақомларидан атайн очиб қўйилган кранларнинг жўмрагини қотириб, бекордан бекорга оқиб ётган сувларни лоақал 1 соатдан тежасак, қанча тоза сувни сақлаб қолган бўламиз?

Берилган расмга кўзини тушими билан сергак тортиган бўлсангиз кепрак. Бу - сув молекулсинг сурати. Ўйлаб чизилган эмас, ҳақиқий фотосурати. Ўтадаги катта қора шар - кислород атомини ўраб олган оқ шарчалар ўхшаб иккимонда чиқиб турган бўртиқлар эса 2 та водород атомларидир. Демак, H_2 Сиздан најсом кутмоқда!

ҮЙИН МАЙДОНЧАСИ

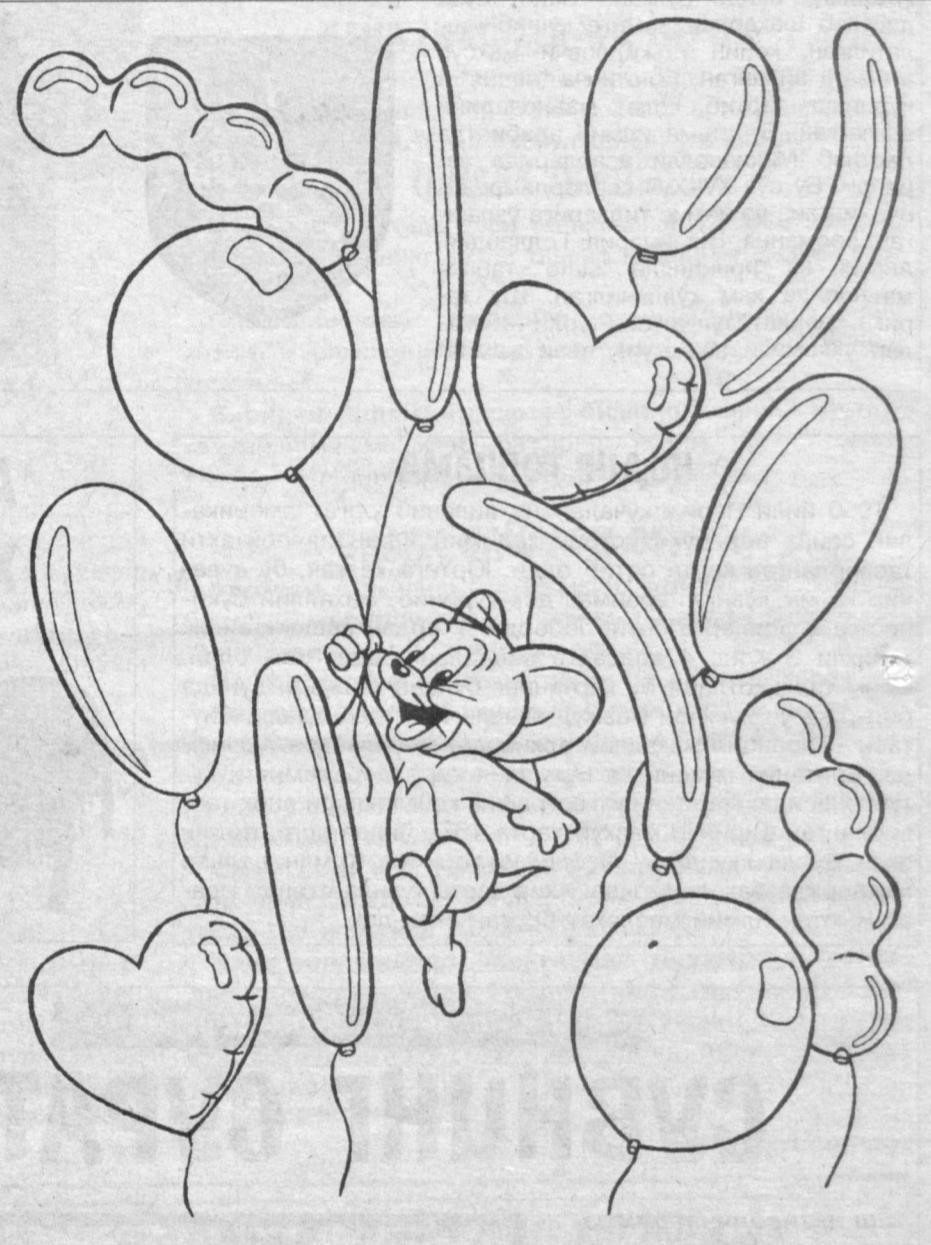
"ЁШ ИҚТИСОДЧИ" ГА
МАКТУБЛАРИНГИЗНИ
КУЙИДАГИ МАНЗИЛГА
ЮБОРИШИНГИЗ МУМКИН:

700029. Тошкент шаҳри,
Мустакиллик майдони,
2-йи, 402-хона
(Музaffer Пирматов).

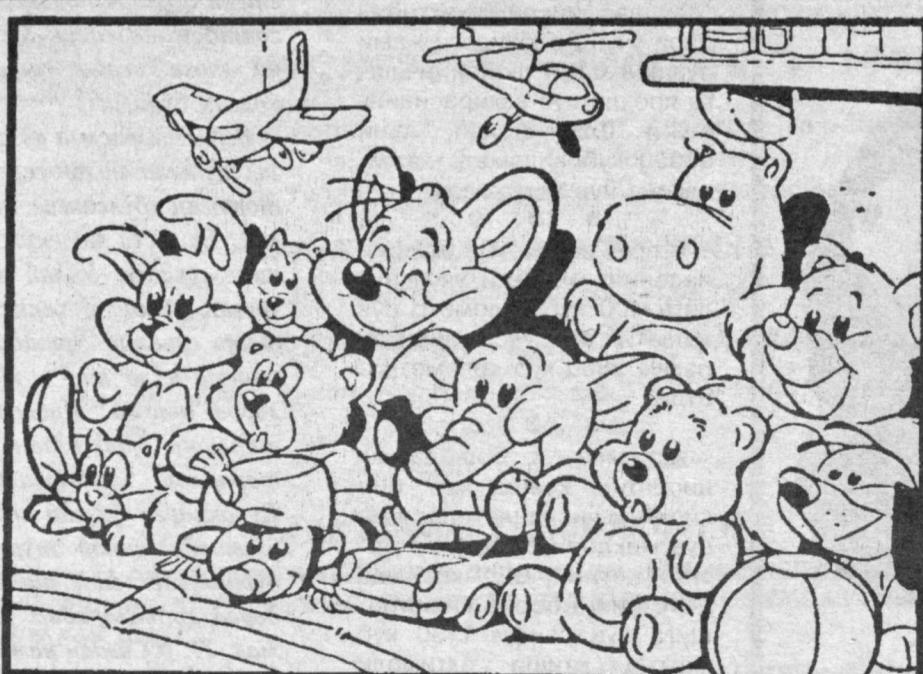
Мулокот учун телефон:
(371) 139-49-32,
139-16-19.
Факс: (371) 139-48-23.

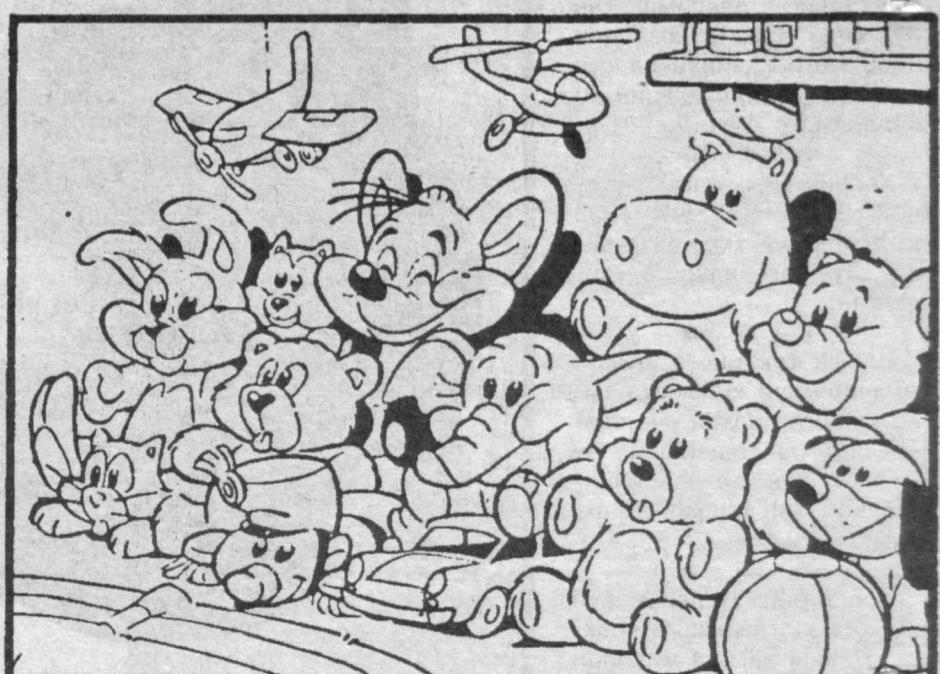
Суратлардаги 2 та бир хил
нотани топинг.

Суратда 6 жуфт бир хилдаги шарларни топинг.

Суратлардаги 5 та фарқни топинг.

Илтимоснома**ЛАБЗИ ЙҮК АМАКИЛАР**

Ассалому алайкум ҳақиқат-парвар

«Зирапча» жон!

Менинг дадам Гүрүғлиев Рузиқул ердан қор кетиши билан уйдан бизга пул топиб келаман деб чиқиб кетген эдилар. Буни қарангки, орадан түрт ой үтса ҳамки пулдан дарап йүк. Бу орада уйга бир марта келиб кетдилар. Айтшларича, Тошкентдаги Бобур богининг ичидаги кутубхононг құмсувоқ қилип яна құшымча хоналарни ҳам чиройлы қилип безаб берібдилар, қандай яхши!

Тошкентдек шаҳарда ягона Бобур борги булсау ундағы кутубхонага дадамнинг ҳалол мәхнатлари сингттан булса... Уртоқларимга мактандым. Даңан Тошкентдан нима олиб келди, курсат, — дейиши. Индей олмадим. Чунки дадам офтобда қорайб анча озіб-түзіб келділар... Ушандан бери яна Тошкентта юрибдилар. Амакиларим Гүрүғлиев Холмурод, Гүрүғлиев Чориларнинг фарзандлари ҳам йүл пойтайдылар. Аммо совгадан дарап йүк. Чунки дадамнини ішплаттан үша қурилыш раҳбарлари Сұннатилло ва Тельман амакилар келишилган нарх бўйича пулни бермаётган эмишлар.

«ЗИРАПЧА» ЖОН!

Шаҳар бедарвоза эмас, тезда бориб пойтахтдаги Бобур номли истироҳат борғида бунёд этилган кутубхона таъмирловчилари бошлиги Тельман ва Сұннат амакиларга нишининг санчыб кел. Даңаларимизни түрт ой ишлатиб вайдалашылган пулнинг бир сүмими ҳам бермаётгандигини сабабини суриштири.

Илтимосимиз: катталар алдоқчи бўлишмасин. Биз болалар умид билан дадамнинг йўлини пойласагу оқибатда иккى қўллари бўш бўлиб ўз мәхнат ҳақаларини ололмай, сарсон бўлиб юрган бўлсалар. Ҳамма умидимиз сендан, сен ҳақиқат, инсоний виждан ҳақида кўп ёзасан. Лабзи йўқ амакиларга одамийлик ҳақида тушунтириб кўй. Салом билан

Элёр ГЎРЎҒЛИЕВ,

Сурхондарё вилояти, Денов тумани, Галаба жамоаси ҳужалигидаги 24-ўрта мактабнинг 9-сinf ўқувчиси.

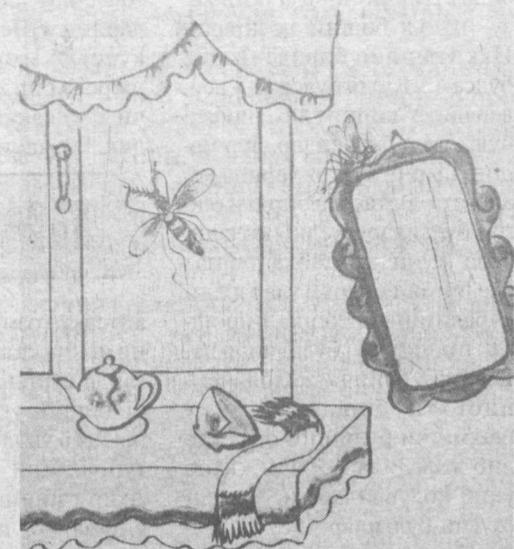
БИЗГА ЖАВОБ ЙЎЛЛАЙДИЛАР**ҚУРИЛИШ БИТСА...**

ёки «Ҳадемай тут пишади» (1998й. 21-апрель) танқидий мақоласини ўқиб

Ушбу мақола муаллифи масалага ҳақоний ёндошганини вилоят газ бошқармаси билан бирга қилинган мұхқамада ўз тасдигини топди. Ҳақиқатан ҳам туманларда қиши мавсум давомида газ босимининг камайтирилиши оқибатида мазкур тармоқнинг чекка ҳудудларида жойлашган қишлоқларда ахвол бир мунча оғир кечтган. Бу муаммони ҳал қилиш мақсадида Бувайда тумани ақолисига узунлиги 15,8 км бўлган юқори босимли газ қувури ўтказиш учун қурилиш лойиҳаси тайёрланди. Лойиҳа дастурига 15 миллион сұмлик 3 км газ тармоги қурилиши киритилди. Шунингдек, келгуси йилда мазкур туманга алоҳида ГРС қуриш мақсад қилиб қўйилди. Демак, яқин келажакда бундай муаммога албатта чек қўйилади.

А. АХМЕДОВ,

Фарғона вилоят ҳокимининг ўринбосари.

«Оғриқ тиши»

дан ўтин йигиб келиб овқат пишириш жон-жонимиздан утиб кетгач, ноқонуний бўлса ҳам ошхонага газ улатдим. Бир гал келиб узиб ташлашди. Кейинги гал инсоф кирдими ёки раҳмлари келдими, ҳарҳолда газ ҳисоблагич урнатиб беришиди.

— Хоналар қишида қандай иситилади?

— Кўмир ёқамиз...

Иссиқ жон

ЧИВИН

Топиб калит сиққудек
mitti тешикдан,
деразани беркитсан
кирди эшиқдан!
Вертолётдек жой
излаб аста қўнмоққа,
Фунгилаб келиб тушди
кулоқ — қуноққа!

Кулоққа шаҳду жадал
қуллар ёпишиди,
Бу шаҳду жадалликдан
ол қулоқ ёшиди.
Парвойи палак чивин
утди бурунга,
Куллар туга олмади
ҳарчанд урунган!

Ачий боргани сари юз,
қовоқ, буйин.
Чивин эмас, камина
курсадти уйин:
Сочиқ олиб қувладим,
синди пиёла,
Бувимдан қолган ойна
кетди қислаб.
Чойнак учди, дарз
булди билурий
коса,
Шаштдан тушмас

эдим-а, ўзимга
қолса.
Хайрият, сал ҳаяллаб
қолди бошмоқда,
У ҳам, мен ҳам,
хулласи, бирдек
аҳмок-да!
Одамлардек чивин ҳам
иссиқ жон экан,
турган биттани биздан
шимган қон экан...
умида.

«ОЛМАЗОРДА ОЛМАЛАР

— Мактабимизга мухбирнинг келиши тарихда биринчиси бўлса керагов, ўзиям, ернинг бир четига — «Оллоҳнинг» назаридан панароққа жойлашганимизда!

Дарҳақиқат, Чиноз туманинг «Олмазор» жамоа ҳужалиги, 6-бўлимига бориши мен учун ҳам осон бўлмади. Автобус катта йўл ёқасида қолдириб кетгач, ўнг қўл ич

хоналарида уқитувчиларнинг ўзлари ишлашмоқда. Илмий мудир менинг кузатиб қўяркан, у ҳам йўловчи автобуслар ҳақида гап очди.

— Бу яқин атрофда касалхона йўқ. Бозор-учарга ҳам марказга борилади. Аммо янглишмасам шу яқин иккичайилдан бери бу томонларга автобус қатнаганини эслолмайман.

Бу гапда жон бор. Биргина

раҳбарлардан бирортаси охирги марта қаҷон хабар олиб кетди?

— Эслолмайман...

Тарбиячи Жумагул Йулдошевани ҳам сұхбатга тортдим.

— Куриб турибманки, бочангизда мусиқа сабоқларини беришга имконият йўқ. Бироқ сиз иш дастурингизга «уқитилди» дея белги қўйиб

карисига олиб борувчи асфальт чистида наҳотикки соатдан ортиқроқ турсам? Бирор бир марди Худо, кел, манзилингга элтиб қўяй демайди.

Хуллас, мактаб ҳақида мақтовли гап айтиш қўйин. Жон-

мазкур ҳужаликнинг 6 та бўлими, қолаверса Эшонобод жамоа ҳужаликлари ахолиси гүс туманинг угай фуқароларига ухшашади. Бор-йўги 20–30 км. ни ташкил этувчи

сиз.

— Начора, гоҳо оғизда танбур чартсан, гоҳо столни ногора қилиб болаларга чалиб бераман. Шароит шуни тақозо этгандан кейин бошқа нима ҳам қилардик.

куяр ўқитувчилар ўзлари елиб-югуриб, йўқдан бор қилиб ишлашмоқда. Роппа-роса 15 йилдан бери тузукроқ таъмир кўрмаган бинонинг спорт залининг аҳволига маймунлар йиглайди. Ёмғир ёғди дегунча томдан чакки утаркан. Мактаб директори Мажид Мамажонов саволларимга қуидагича жавоб берди:

— Таъмирлашни ҳам бошлаб юборибсизлар, оталиқ ташкилотларингиз ёрдам беришиштими?

— Йўх...

— Маңа бу буёқлар кимниг ҳисобидан?

бу ҳудудларга фақат такси билан бориши мумкин, холос. Ҳужалик ва туман раҳбарлари бошқа соҳалар қатори ёшлилар тарбиясига ҳам бепарво қарашган.

Мазкур ҳужалик ҳудудида жойлашган 22-сонли «Камалак» болалар боячаси биноси ҳам отам замонидан қолган. Упирилган деворлар мудира Манзура Шаменованинг ва ходимларнинг захматлари эвазига қаддига кўрк кўшилган.

— Неча марта газлаштириш идорасига бордим. Илтимосларим ерда қолавергач, айниқса, совуқ, қиши-қировли кунларда ҳам дала-даштириб кўй. Салом билан

мана сизга соғлом авлод. Юрбошимиз неча марта Ватанимиз келажаги — ёшлилар тарбияси ҳақида куйиб-ённи гапирсалар ҳам тақор-такрор раҳбарларга танбех берсалар ҳам ҳали ҳануз баъзи бир катталар тепса төбранмаслигича айшларини суринмоқда.

Тошкентта қайтар чогимда, осмон ҳам атчиқ қилди. Бекатсиз йўл чистида қанча турдим билмадим, лекин ма-на шу вақтда бириси қасалхонадан, яна бириси бозордан қайтаётгандан менинг каби ёмғирда қолган олмазорликлар ҳақида ачиниб қолдим.

Сайид ОЛИМ.

Оғайним хўп ғалати-да, ўзи энди еттинчи синфда ўқиймиз нуқул бошни қотиради. Икки гапнинг бирода «Катта бўлсам... Катта бўлсам...» дейверади. У кишим дам шоғер бўлмоқчи бўладилар. Зур машиналарни кўрганларида-де, албатта. Эртасига бирдан ошпаз бўлгилари келиб қолади. Ўша куни мактабда ошпаз ака ширин палов ё улар яхши кўрадиган картошка пироши пиширган бўладилар-да. Шахмат буйича жаҳон чемпионати бошланганда-ку шахматчи булишни орзу қилиб қоладилар. Яхши китоб ўқиб қолувдилар-ки, бирдан ёзувчи бўлгилари келди-қолди. Энди тұхтанг, оғайни, дедим у кишига, кўпам беш қўлингизни оғзингизга тиқаверманг. Ёзувчиликни бизга қўйиб беринг, дедим. Умрингизда тұрт қатор шеър ёзганимиз? Ёзмагансиз! Енкита қофиялош сўзни ўзингиз, мустақил, ҳеч кимнинг ёрдамиш топғанмисиз? Топмагансиз! Еншомизни текшириб беринг, деганимизда битта бўлсаям хато топғанмисиз? Яна топмагансиз! Бешинчиди үқийдиган синглингиз қиқири-қиқири кула-кула тўққизта хато топган. Мана биз, оғайни, ёзувчи бўламиз, деб орзу қилсан ярашади. Нега-

ки унча-мунча ёзив турамиз. Аввалига шоирларнинг шеърларини «Шеър дафтари» мизга кучириб машқ қиласардик. Роппа-роса бир ҳафта аввал биринчи бор саккиз қатор шеър ёзди. Фоз ҳақида. Сизга очигини

та ҳам, жамиятга ҳам фойда. Бир кун келиб биз элга таникли ёзувчи бўлдик, дейлик. Шунда ўйимизда китоб бўлмаса ё бўлганиям ииртиқ-чириқ бўлса, кимга уят бўлади, ўзимизга. Яна биласизми нега ёзувчи

Биз севган ижодкорлар

ликнинг яна битта зўр томони бор эмиш, буни яқинда эшишиб қолдим. Ёзганинггоно-пар, яъни қалам ҳақи беришар-

дайлади, дейсизми? Ҳа, айтиб қўяй, биз-чи биз шеър ёзадиган ёзувчи бўламиз.

Ийе, газетдан хат келибдими? Дарров-а? Хойнаҳой жавоб ёзишга у ердагиларнинг кучи етмай, битта-яримта зўроқ шоирга беришган бўлса керагу, улар «Истеъодингизга қойилмиз. Шеърларнингизни тўплаб, китобча қилиб чиқазиш керак. Яшаворинг!» деб ёзгандирлар. Буенини нима қилдик. Узи эндингина битта шеър ёздишку, ҳечқиси йўқ. Бир ёзишга тушсак, шифиллатворамиз. Сузларини тополмай қосак, китоблар лиқ-лиқ. Мана ҳозир хатни очамиз, ўқиймиз. Очдик. Ўқияпмиз. Тавба-тавба... Газетдаги хат жунатадиганлар ҳам янглишаркан-да, а? Исми бизнинга ухшайдиган бир болага ёзилган хатни юборишибди. Буни қаранг, шеъримизнинг сарлавҳасиям бир хил-а?! «Шеър ёзив овора булиб юрма, сендан шоир чиқмайди. Кучингни бошқа нарсада сина». Э, жа боплашибди-ку адашибимни. Майли, унга жавоб ёзив юборишар. Биз эса, ўзимизни ёзувчиликда сийаймиз. Ҳали шундай ёзайликки...

Яйра САЪДУЛЛАЕВА.

БИЗ-ДА ЁЗУВЧИ БЎЛАДИГАН

айтсан, гозни ўзимиз бувижонимизни кига, қишлоққа борганда кўрганимиз. Лекин ёзувчи бичиб-тўқишини билиши керак, деб уйлаймиз, оғайни. Уни тўппа-тўгри газетга жунатдик. Ахир ёзганимизни ҳамма ўқисин-да. Бўлмаса ёзувчи ким учун ёзди... Қолаверса... иккита кутубхонага аъзомиз. Ёзувчи бўламан деган одам кутубхонага бориб туриши керак-да. Ё нотургими? Яна ўзимизнинг шахсий кутубхонамиз бор. Янги чиқкан китоб борки, дадамиз билан ойижонимиз олиб келиб берадилар. Баъзан ўзимиз ҳам арzonоги бўлса, олвомамиз. Туғилган кунимизга кўп жилди китоб совга қилишди. Ҳали унинг ичидаги гапларга ўзимиз ҳам унча тушунмаймиз. Катта бўлсан, ўқимиз-да. Ҳозирча уларни ҳеч кимга бермаямиз. Уриниб қолмасин, деймизда. Нега жилмаясиз? Уйтўла китобни асрасак, ўзимиз-

бўлгим келади? Ёзувчининг обруси ашулачиникидан зур. Ёзган китобни одамлар қўлдан қўймай ўқиди. Дам кулади, дам йиглайди. Қани ай-тинг-чи, ёзувчи амаким Ҳошимжон Рўзиевни ёзганда нимани уйлаганлар? Бизни кулдиришни! У киши ёзганини қўймаганмиш, бизчи оғайни, сизга ушшаб атакчек қилиб, гижжалаб ёзив утирамаймиз. Ёзганим ҳақида фикрларнингизни айтинг, биринчи қаторим беш бўғинли, иккинчиси етти бўғинли чиқиб қоляпти. «Нима қилай?» деб юрмаймиз. Тўгри, газет-журнал билан алоқа қиламиш... Нима, иккита сўзни бир-бирига мослаб ёзламаймиз? Биз-а? Қани бўлмаса кўринг-чи: «Бошига сол. Қулингни ол!» Бу нима? Ҳа... жимсиз-а? Шунақа! Бирорни мот қилмоқчи бўлсангиз, ўзингиз шунақа мот бўлиб қоласиз! Биз катта бўлсан, ёзувчи бўламиз, деб аҳд қилдикми, бўламиз. Яна овоздари қулогимга чалиндими? Шеър ёзадиган шоир, ҳикоя ёзадиган ёзувчи

миш. Агар бизнинг ёзганга ҳақ беришса, нуқул «Пахтакор» нинг ўйининг тушиб, шоколадли музқаймоқ ердик. Ҳой-ҳой тұхтанг. Тұгаракда биттаем ёзганимизни ўқимаганмиш, бизчи оғайни, сизга ушшаб атакчек қилиб, гижжалаб ёзив утирамаймиз. Ёзганим ҳақида фикрларнингизни айтинг, биринчи қаторим беш бўғинли, иккинчиси етти бўғинли чиқиб қоляпти. «Нима қилай?» деб юрмаймиз. Тўгри, газет-журнал билан алоқа қиламиш... Нима, иккита сўзни бир-бирига мослаб ёзламаймиз? Биз-а? Қани бўлмаса кўринг-чи: «Бошига сол. Қулингни ол!» Бу нима? Ҳа... жимсиз-а? Шунақа! Бирорни мот қилмоқчи бўлсангиз, ўзингиз шунақа мот бўлиб қоласиз! Биз катта бўлсан, ёзувчи бўламиз, деб аҳд қилдикми, бўламиз. Яна овоздари қулогимга чалиндими? Шеър ёзадиган шоир, ҳикоя ёзадиган ёзувчи

12.25. Футбол. Усмирлар уртасида Осиё биринчилиги учун саралаш учрашувлари.

14.45. «Кувноқ стартлар».

18.00. Усмирлар учун. «Оқ йўл».

20.05. «Оламга саёҳат».

Ўз.ТВ — 2

8.00. «Бугуннинг боласи».

9.50. Саргузашт фильмлар экраны. «Геракл саргузаштлари».

12.00. Болалар экраны.

16.45. «Мультипанорама».

18.15. «Буш утирма».

18.35. «Синфдош».

Ўз.ТВ — 3

16.20. «Цирк, цирк, цирк».

Ўз.ТВ — 4

9.00. «Хайрли тонг!».

9.55. «Эрлакларнинг сехрли олами».

14.00. Жонли сайёра.

14.50. Кундузги сеанс.

16.50. «Сенинг вақтинг».

18.45. Мульттомоша.

20.35. «Хайрли оқпом».

ДУШАНБА, 22 июнь

Ўз.ТВ — 1

20.10. Оқшом эртаклари.

Ўз.ТВ — 2

18.15. «Ерлтош» мульттомоша.

Ўз.ТВ — 4

18.50. «Мульттомоша».

СЕШАНБА, 23 июнь

20.10. Оқшом эртаклари.

Ўз.ТВ — 2

8.45. Мульттомоша.

18.55. «Сен ҳақингда ва сен учун».

Азиз ўқувчилар! Бу ҳафта сиз томоша қиладиган кўрсатув, мультфильм, бадний фильмлар ана шулардан иборат.

Кўрсатувларимиз ҳақидаги фикр-мулоҳазаларнингизни кутамиз, азиз телетомошабинлар!

ТОХИР МУЛЛАБОЕВ,

Ўзбекистон

телевидениеси «Болалар»
Бошмуҳарририятининг гурӯи
раҳбари.

«Ойнаш жаҳон» — болаларга

Азиз ўқувчилар! Бу ҳафта ажойиб воқеалар, унумтимас даққалар, кўпгина саналарга бой ҳафта.

21 июнь — Тиббиёт ходимлари куни. (Ҳар иши ион ойининг учинчи якшанбасида нишонланилади)

25 июнь — 1975 йил Мозомбикнинг миллий байрами — Мустақиллик куни.

Бундан 40 йил муқаддам 1958 йил Антарктидани кенг миқёсда ўрганиши бошланган. Унда дунёнинг 12 давлати бу материкда бирлашиб ўрганишига киришган. Шундан бошлаб ҳар хил миллатга мансуб юзлаб олимлар Антарктиданинг турии қисмларини ўрганиб, кузатишлар олиб боришиган. Антарктида ҳеч бир давлатга мансуб эмас.

Халқаро шартномага кўра, унда ҳарбий характердердаги тадбирлар ўтказиш ман этилган. У тинчлик материгидир.

12.45. Кундузги сеанс. «Ёнар тог хазинаси». Бадний фильм.

14.10. Олов дамини даф этиб.

14.30. «Мърифат маскани».

18.10. Болалар учун «Фулгунчалар».

20.10 Оқшом эртаклари.

Ўз.ТВ — 2

18.15. «Жажжи давра». Болалар учун концерт.

18.30. «2000 йилдан сунг». Телесериал.

18.50. «Катта танаффус» телеуйини.

20.05. Табобат оламида.

21.00. «Одобнома».

Ўз.ТВ — 4

18.50 «Мульттомоша».

ЖУМА, 19 июнь

Ўз.ТВ — 1

10.30. Абитуриентлар, сизлар учун! Киме.

11.00. Янги алифбони ўрганамиз!

11.30. Абитуриентлар, сизлар учун! «Физика».

12.05. «Кувноқлар даврасида».

лари.

13.20. Болалар учун: «Кичкинот устахонаси».

18.10. Мультолам.

20.10. Оқшом эртаклари.

Ўз.ТВ — 2

18.15. «Бугуннинг боласи».

Ўз.ТВ — 3 дастур

17.00. Болалар учун «Бинафша».

Ўз.ТВ — 4

18.50. Мульттомоша.

ШАНБА, 20 июнь

Ўз.ТВ — 1

9.30. «Шу Ватанга бордир менинг

ларигим». «Орзулар қанотида».

<p

Кичкинтой

Кумушой дадажониси ва ойижониси билан шаҳарнинг машиналар юрадиган каттакон кӯчанинг четидаги жуда баланд уйнинг баланд қаватида яшайди. Уларнинг уйи щунағанги баландки, Кумушойнинг айтишича булутлар бекитиб қўйган вақтларда қуёш улар яшайдиган уйнинг томида бирпас ўтириб дам олар эмиш. Кумушой шунчалик ақлли қизки, у қўлидаги бармоқларни санашини, қушишини, олишни билар экан. Уйидаги катта ҳарфларда ёзилган ҳамма китобларни ўқиб чиққан. Қўғирчоги айиқполвон, мушуквойни меҳмон қиласди, ухлатади. Кейин телевизор куради, рақс тушиб беради. У, боғчага бормаганилиги учун кунлар шундай ўтади. Деразага ҳам яқин бормайди. Пастга тушиб кетиши мумкин экан. Ўзи тушиб кетмаслигини билса ҳам ойижониси «тушиб кетасан» деб уришади. Кече супурги олиб дахлизни супурмоқчи бўлганди, ойижониси «сен ҳали супуришга кичкинасан», деб уришиб берди. Қўғирчогининг кўйлагини ювмоқчи эди, ҳамма ёғингни ҳул қилиб шамоллаб қоласан, деб қўлидан совунни олиб қўйдилар. Нега иш қилдирмайдилар? Кумушой сира ҳам тушунмайди. Ўзи сут ичган пиёлани ҳам «синдириб қуясан» деб, ювдирмайдилар.

Шанба куни адажониси, эртага сени Бувижонникига олиб бораман, деб қолдилар. Бу гапни эшитиб Кумушой шошилиб қолди. Ярқираган туфлиси билан, кучукчанинг расми бор кўйлагини кечкурун ястигининг тагига беркитиб қўйди. Кечаси бир неча марта уйгониб кўйлаги ва туфлисини ушлаб қўйди. Катта кучада машиналар юриши биланоқ уйгониб кетди. — қачон дадам уйгонар эканлар, — деб улар ётган каравотнинг бошига бир неча бор бориб келди. Нега энди катталар доимо кўп ухлашади -я? сира тушунмайди. Сабри тугаб ойижониси уйгонини ҳам кутмай ўзи билганича кийиниб олди. Ваннага кириб стул қўйди-да юзини, қулини ювди. Кўзига совун кириб кетган бўлса ҳам

йигламади. Нега дейсизми? Ахир у энди катта қиз булиб қолганда. Катта ойнанинг олдида сочларини таради. Қўғирчоқлари яшайдиган уйчанинг ичидан кечада дадажониси олиб келиб берган шоколадини олиб рўмолчасига ўради. Бувижонисига олиб боради. Баривир бувижониси битта кичкина тишлаб яна ўзига қайтариб берадилар...

Улар тушган автобус жуда ҳам секин юар, кейин жуда ҳам кўп тўхтар экан. «Қачон келамиз», «бувижоним шу ерда яшайдиларми», «келдикми» деб тинмай сўради. Баривир ҳам етиб келишиди.

ЯХШИ ИШ

Автобусдан тушишлари билан адасининг «Шошила», йиқилиб тушасан», деган гапларини эшитса ҳам «эшитмагандек» Кумушой чопиб кетди Бувижониси машиналар камроқ юрадиган томонда яшайдилар. Кумушой бувижонисининг уйини дарров таниди. Шунинг учун пастдан туриб «Бувижон, Дадажон, мен келдим. Кумушой келди» деб қичқири.

Бир оз ўтмай иккинчи қаватдаги дераза очилиб бошига оқ рўмол ташлаган Бувижонисининг боши кўринди.

— Вой ўзим ўргилай, асал қизим кепти -ку, дедилар улар. Сўнгра иккинчи қаватдаги уйнинг эшиги очилиб яланг оёқ иккала қўлини ёзганича бувижониси тушиб келди.

«Бувижон мен келдим» деди у яна.

Бувижониси уни кўриб турган бўлса ҳам «Ким келди» деб сўрадилар.

— Кумушой келди, — деди.

— Вой болажонимдан ўзим ўргилай, — деб Кумушойни иссиқ бағрига босди. Бувижонисидан атирга ухшамаган, аммо жуда ҳам ёқимли ҳид келарди. У шундай бувисининг елкасига бошини қўйиб маҳкам қулоқлаганича анча турди. Елкасига

бир неча иссиқ томчилар тушди. Бувисининг бўйнидаги узун томирлари «дук», «дук» уриб кетди.

— Йигламанг бувижон, мен сизга миннинг олиб келдим, — деб рўмолчасига уралган шоколадни бувижонисининг оғзига тутди. Бувижониси бўлса «Оҳ, менинг асалим, менинг шакарим, менинг новвотим» деганича юзларидан упардилар.

Уйга кирибоқ, бувижониси дарров чой қўйиб юбордилар.

Пиёлаларни чаймоқчи бўлгандилар, Кумушой чопиб бориб мен, мен ўзим, ўзим юваман деб тагига стул қўйиб бир пасда пиёлаларни ювди. Бувиси қўй болам усти-бошинг ифлос булади, десалар ҳам қулоқ солмади.

Шу пайт, ие, ие, оббо онажониси дастёр қизинг келиб қолибди-ку, деб Дадажониси кириб келдилар. Кумушойни бағриларига босиб икки бетидан, пешонасадан упиб дарров қўйниларидан қурт олиб «пиф, пиф»лаб унга тутқаздилар. Кумушой шу куни йулакларни супурди. Бувижонисининг рўмолчасини юваб берди. Хуллас бувижониси нима иш қилмасин, «ўзим», «ўзим» деб иш қилдиргани қўймади. Битта пиёлани қулидан тушириб юбориб синдириди.

Кумушой қилган ишидан қўрқиб кетиб йиглаб юборди.

Аммо дадажониси, ие, ие, йиглама она қизим, йиглама, қайтанга яхши иш бўлди. Келган балоқазо шунга урсин, деб елкасини силаб пешонасадан упиб қўйдилар.

Лекин дарров кеч булиб қолгани яхши бўлмади. Уйига яна ойижониси олдига кетиши керак. Аммо у сира-сира уйига боргиси келмасди.

— Келганинг хўп яхши бўлди, она қизим, келгуси дам олиш куни аданг олиб келмаса ҳам ўзим бориб олиб келаман, — дедилар дадажониси.

Кумушой, энди қачон дам олиш куни бўларкин деб бармоқлари билан кун санашини бошлиди...

Жўра МАҲМУД.

МИШ-МИШДАН ИШГА

Миш-миш бозорида нима кўп, мишиш кўп...

Эмишки, Юнусободдаги бир лицейга иккийил тайёргарлик кўриб ўқишини кўчириб кетган қиз бир ой ичидаги «меҳмон кўп келар экан, беш қиз сомса, беш қиз торт пишириб берар эканмиз» деб ойисидан гўшт ва тухумга пул сурайвериб жонга текканмис. Бунинг устага мактаб поли чиб кетибди, ленолиум кўплатар эканмиз, деб

1400 сўмдан пул йигишти, деганида акалари «биз оддий мактабда ўқиб олим бўлдик, йишишти, бундай меҳмон-меҳмон уйнайдиган мактабингни», дейишганмис. Акбар деган бола Бирликдаги бир мактабда 11-синфни битирганмис. Уларнинг синфдошлари синф раҳбарининг қулоғига битирив кечасида тилла зирақ, бўйнига тилла занжир тақиб қўйганмис...

Айтганда «вечер» ҳа-

қида. Шу «вечер»лари ҳам жонга текканмис. Мактабда имтиҳон тайёргарлиги дастурхон тайёргарлигига айланаб кетганмис. Кимдир ош дамлаб келармиш, кимдир сомса «Маҳаллангизда сумалак қилаётганлар борми, олиб келинглар», «Кимнинг гилоси пиши? Узуми-чи? Пишмаган бўлса, иккича киши булиб бозордан сотиб олинглар», деб кечасида тилла зирақ, бўйнига тилла занжир тақиб қўйганмис...

Мактабда йигиб олиш учун пул сарфлайвериб, ўқувчилар йил бўйи қўйналганмис. «Ўқитувчиларнинг кўргазмасини кўпайтиаркансилизарда, бекорга вақт сарфлаб. Ундан кўра ўқитувчилар сабоқ беришса, нутқингизни ўстириб савол жавобга ўтса бўлмайдими? — дермиш уйдаги бобо, бувилар.

Мехнат хонасини бе-затиша,
Компьютерга,
Яна қатор-қатор

мактабия, математика, она тили... камида ўн фан ўқитувчиси бирбирини меҳмон қиласди. Яна «тортни бўлманглар, директоримиз уйига олиб кетадилар», деб ҳам туришармиш. Яқинда шу директор «Краска керакмасми? Эллик літр бор», — деб бир онага айтаётганларини кимдир эшитиб, қолганиш.

Чунки ўтган ийли беш юз сўмдан краска учун пул йигиб олишган экан-да! Ундан олдинги ийли ҳам. Аммо мактаблари ханузгача «краска»ланмаганмис...

Дарсдан кейин имтиҳон учун билет саволларини ёзишга ўқитувчи маълум вақт сарфлайди. Кетидан 20 сўмдан йигиб бераркансилизар, деб қолармиш синфбоши. Очиғи, реферат ёзувчи, фломастер, елим, туш сотиб олиш учун пул сарфлайвериб, ўқувчилар йил бўйи қўйналганмис. «Ўқитувчиларнинг кўргазмасини кўпайтиаркансилизарда, бекорга вақт сарфлаб. Ундан кўра ўқитувчилар сабоқ беришса, нутқингизни ўстириб савол жавобга ўтса бўлмайдими? — дермиш уйдаги бобо, бувилар.

Фан кабинетларига.. пул керакми! Ўтган ийли олган дераза пардалари ҳам сузилиб офтобда рангизланиб қолганмис. Кимнингдир синглиси бошлангич синфни битирганига ўқитувчига синфдошлари билан бирлашиб, гилам совға қилганмис. Алифбени таниганлар эса ҳарф танингларга биллур ва-

пулига таъмирлаган бола унга чизмайди, синдиримайди. Китобларга ҳам хурмат билан қарашни анча унтиб қўйандик. Мана энди ўз пулига китоб олиб ўқиётганлар қанча. Бу албатта илманинг хурматини ҳам оширади.

Айrim ўқитувчини ўқувчилар таъмирлаш ишларини ўз зиммаларига олганлар. Хўш, бунга қандай эришилмоқда?

Улартамирлашбригадаларини тузиб, тадбиркорлик йўлларини излаб топмоқдалар. Тошкент шаҳар, Сирғали туманидаги Ҳамид Олимжон номидаги мактаб ўқувчилари ана шундай ажойиб ташаббус билан кўзгаташланмоқдалар. Сиз суратда кўриб турганинг, ушбу мактабнинг ходими Мамажон Абдуллаев ва ташаббускор ўқувчилар Дилшод Тулаганов ҳамда Баэр Нигматовлар мактаб полларини бўёклаш ишлари билан машгуллар.

Ёшлар ўзимкониятларини кенгроқ очишлари учун йўллар кўп, гап ўша йўлларни излаб топишда.

Азизлар! Келинг, энди биз ҳам мишишдан ишга ўтайлик!

ПОСБОНЧА.

АЖИК САОДАТ

16

Мактублар қутиси

Салом, «Тонг юлдузи»! Сени ўқувчилик йилларим севиб ўқирдим. Ўзим Тошкентдаги 193-мактабни битирғанман.

Үша йили Тошдуга хужжат топшириб кира олмадим. Орзум ижодкор бўлиш эди. Начора, хозир уй бекасиман. Фарзандларимга сенинг ҳар бир сахифангни мароқ билан ўқиб бераман. Эсимда, 1978-79 йиллари Ўзбекистон радиоси қошида очилган ёш шоирлар тўғрагига азъо эдим, ўшанда севимли шоиримиз Қуддус Муҳаммадий шеър ёзиш учун, ижодкор бўлиш учун фақат журналистика факултетида ўқиш шарт эмас. Менинг ўзим табиатшуносман, -дегандилар.

Қадрли «Тонг юлдузи». Сенга ўз машқларимдан жўнатапман. Лозим топсанг, эълон қиласан.

Сенинг нусҳаларинг мамлакатимиз болалари соничалик кўп бўлишини чин дилдан тилаб қоламан.

ОЛМА

Олма қоқар бир бола,
Кўзлари ола кула.
Аммо олма тушмайди,
Хали гўра, пишмайди.
Шамол бўлса тушарми,
Олма юмалоқ шарми?
Ёки ёнгоқдек қаттиқ,
Бола кўзлари интиқ...
Шу пайт унинг бошига
Олма эмас, тош тушди.
Ўзи отган тошига
Ўзи мўлжалга тушди.

Богимга ўтказдим гул,
Унга шайдодир булбул.
Саҳардан то шом сайрап
Сайрашидан дил яйрап.
Лобар ҚОДИРОВА.

КАПАЛАК

Кел капалак, богимга,
Гуллар очилди, келгил.
Менинг қувноқ чогимга,
Хуш бўй сочилди
келгил!
Келсанг агар мен
томон,
Қанотингга бўйлардим.
Кий чалиб омон, омон,
Болаликдан сўйлардим.
Кел капалак, богимга...

КАЛБИ ПОК
ИНСОН СИЗ

Кўзларингиз тўла
мехрга, нурга
Қалбларингиз тўла
илик туйгуга.
Ҳар битта сўзингиз
ўхшар сирларга
Қалби пок инсониз-
сиз буюк устоз.
Муқаддас мактабнинг
зиеси бўлиб,
Келажак авлодга
йўлбошли, устоз.
Шогирдлар меҳридан
юраги тўлиб,
Эзгулик уруғин
соҷгайсиз устоз.
Шу юртнинг бир
кичик
Фарзанди бўлиб,
Фарзандлик бурчимни
бажарсан, устоз.
Олқишилайсиз мени
қувончла кулиб
Орзингиз рўёб

бўлгандек, устоз.
Мадҳингизни куйлаб
мен ҳам ушбу кун
Мунаввар бир тонгда
қаламим тутдим.
Сиз учун муносиб сўз
тополмасдан,
Муаллимни қалбга
даҳо деб битдим.

СУРХОН
АЁЛИ.

Барчинойнинг гурури
бор
Унинг ҳар-бир сўзида
Бу ҳаётга ишончи
Балқиб турар кўзида
Алномишига алла
айтган
Ҳатто унинг ўзида,
Қалби пок, имони бут
Бу- сурхон аёлидир.
Нур ёғилиб туради
Қуёшдек юзларидан
Сўзлаганда кўп
маънолар

Бош муҳаррир: Умид АБДУАЗИМОВА
ТАХРИР ХАЙЬАТИ:
Муртазо СУЛТОНОВ, Жаббор РАЗЗОКОВ, Гулнара ИУЛДОШЕВА, Ҳотам АБДУРАИМОВ, Инқилоб ЮСУПОВА, Дадаҳон ЕКУБОВ, Миршоҳид МИРҲАМИДОВ, Суннатилла КУЗИЕВ, Феруза ОДИЛОВА.

“ЁШ ИҚТИСОДЧИ”
ИЛОВАСИННИ ТАЙЁРЛАГАНЛАР:
Музаффар ПИРМАТОВ,
Равшан ҚАМБАРОВ,
Аскар ШОКИРОВ,
Махтиё МИРСОАТОВА

Англайсиз сўзларидан
Эзгуликка

йўлдошлигин
Билгайсиз кўзларидан
Қалби пок, имони бут,
Бу- сурхон аёлидир.
Гар куйласа жўр
бўлади
Булбуллар куйларига
Ҳатто олам
маҳлиёдир
Сўзласа сўзларига
Яратганинг ўзи
мадад
Бўлсинда ўзларига
Қалби пок, имони бут
Бу -сурхон аёлидир.
Умид АБОҚИЕВА,
Сурхондарё вилояти,
Сариосиё тумани,
32-ўрта мактаб.

ОРЗУ

Мунисгинам капалагим
Беозорим, гул малагим
Гулга зорим, гул
тилагим
Умри бир кун, бир
зумгинам.

Сен бўлмасанг гуллар
ҳомуми

Гул тонгни ҳам
кўрмайди ху
Кўринмасанг гуллар
бехуш,
Магрут учгин беозор
қуш.

ЛОЛА

Лола гулим, шоҳ
гулим,
Гуллар ичра, моҳ
гулим
Баҳорнинг илк чечаги,

Тогу тошлар безаги.
Шабнамга тўлган
жомсан,
Шоирларга илҳомсан.
Билсанг, дўстинг
инсондир.
Бизнинг бөгларга
тушгин,
Қўшиқ бўлгиган сен
жўшиқин.

Дилдора КОМИЛОВА,
Самарқанд вилояти,
Жомбой тумани,
7-синф ўкувчиси.

аъзо эдим, ўшанда севимли шоиримиз Қуддус Муҳаммадий шеър ёзиш учун, ижодкор бўлиш учун фақат журналистика факултетида ўқиш шарт эмас. Менинг ўзим табиатшуносман, -дегандилар.

Қадрли «Тонг юлдузи». Сенга ўз машқларимдан жўнатапман. Лозим топсанг, эълон қиласан.

Сенинг нусҳаларинг мамлакатимиз болалари соничалик кўп бўлишини чин дилдан тилаб қоламан.

КАПАЛАК

Кел капалак, богимга,
Гуллар очилди, келгил.
Менинг қувноқ чогимга,
Хуш бўй сочилди
келгил!
Келсанг агар мен
томон,
Қанотингга бўйлардим.
Кий чалиб омон, омон,
Болаликдан сўйлардим.
Кел капалак, богимга...

ШЕЪРИЙ
ТОПИИМОҚЛАР

1. Кизалоқлар тақар келганда баҳор,
Сочлари ёйилган, у жуда беҳол.
Мажнун каби у ҳам кутади бир ёр,
Хомуш турган дараҳт гўзал.....

2. Ҳисоб-китобнинг кони,
Ибратли сўз макони,
«Ўқинг» деб қилар хитоб,
Унинг номидир.....

3. Гўзал баҳор элчиси,
Хумо қуш эгачиси,
У келса эшикни оч,
Удир дўстинг.....

4. У бир қуш, етолмассан,
Кўнглингдаги минг инжу,
У овдир, сен- овчисан,
Тутқич бермас у.....

Дилфуза АҲМЕДОВА.
Бухоро вилояти, Шофирикон туманидаги
1- гимназия ўкувчиси,

ТОНГ ЮЛДУЗИ

Муассислар:
ЎЗБЕКИСТОН РЕСПУБЛИКАСИ
ДАВЛАТ МАТБУОТ КЎМИТАСИ
ЎЗБЕКИСТОН РЕСПУБЛИКАСИ
ХАЛК ТАЪЛИМИ ВАЗИРЛИГИ,
“СОҒЛОМ АВЛОД УЧУН” ХАЛКАРО
ХАЙРИЯ ЖАМГАРМАСИ

Бош муҳаррир: Умид АБДУАЗИМОВА

ТАХРИР ХАЙЬАТИ:
Муртазо СУЛТОНОВ, Жаббор РАЗЗОКОВ, Гулнара ИУЛДОШЕВА, Ҳотам АБДУРАИМОВ, Инқилоб ЮСУПОВА, Дадаҳон ЕКУБОВ, Миршоҳид МИРҲАМИДОВ, Суннатилла КУЗИЕВ, Феруза ОДИЛОВА.

ИВМ компьютерида тер ўзди ва
саҳифаланди. Офсет усулида
босилди. Ҳажми 1 босма табоқ
Буюртма — Г-094.
46.496 нусхада босилди.
Қоғоз бичими — А-3.
Босишга топшириш вақти 19.00
Топшириди — 18.30
Нафш тартиб: Гулжамол АСҚАРОВА

• Рўйхатдан ўтиш тартиби № 000137
• Манзилмиз: 700083,
• Ташекент шаҳри,
• Матбуотчилар кўчаси, 32уй.
• Нашр кўрсаткичи: № 64563
• Телефон: 1-33-44-25
• 1-36-57-91
• 1-36-54-21